

פ"י הסור בראשית על התורה

א (א) בראשית • א"ר יצחק לא ה' צריך להתחיל התורה אלא מהחדש הזה וגו'. כתב הרמ"ג

ז"ל אע"פ שזורך גדול הוא להתחיל התורה מצד ראשית בראש וכו' כי הוא שרש האמונה ומי שאינו מאמין בזה ומוסר שהעולם קדמון כופר צעיקר ואין לו תורה כלל מ"מ כיון שמעשה בראשית עוד עמוק הוא מאד ואינו מובן מן המקראו ולא יודע על צוריו אלא מפי הקבלה ויודעיו מייזים להסתיר אותו לכך א"ר יצחק שלא ה' צריך להתחיל מצד ראשית ולספר ענין היצירה והמצול ודור הפלגה ויספיק לאנשי התורה בלעדי הכתובים האלה ויאמינו בכלל כנזכר בהם צעקרת הדורות כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וגו' ותשאר הידיעה ליחידים שבהם הלכה למשה מסיני עם התורה שצ"פ ונתן ר' יצחק טעם לזה כי התחלת התורה בצד ראשית בראש וספר כל ימי היצירה עד בריאת אדם ושהמשילו במעשה ידיו וכל שפת תחת רגליו וגו' עדן שהוא מצד המקומות הכנעניים צע"ה נעשה מוכן לשנתו עד שגירש אותו מטלו משם ואנשי דור המצול בחטאם גורשו מן העולם כולו והצדיק בהם לצדו נמלט הוא וצניו וזרעם וחטאם גרם להם להפילם במקומות ולזרותם בצורות ותפשו להם המקומות למשפחותם לגוייהם כפי שנודמן להם א"כ ראוי הוא כאשר יוסף הגוי לחטוא שיצדד ממקומו ויצא אחר לרשת את ארצו כי כן משפט אלהים צורך לעולם. אמר ר' יצחק לא היה צריך להתחיל התורה אלא מהחדש הזה לכם שהיא מצוה ראשונה שנתנה לישראל אע"ג דאיכא ז' מצוות שננטו לצני נח ומילה לצדקה מ"מ לכל ישראל לא נטו ואבתי לא נפקי מכלל בני נח. פירש"י מה טעם פתח בצד ראשית משום כח מעשיו הגדל לעמו לתת להם נחלת גוים שאם יאמרו אומות העולם למה ששיתם אתם שכבשתם לכם ארצות שצעת גוים הם יאמרו להם כל הארץ של ה' ונתנה לאשר ישר צעיינו צרנו נתנה להם וצרונו נתנה מהם ונתנה לנו ע"כ. ותימא הלא נפלה מתחלה בחלקו של שם כדפי' רש"י צ"ל לך והכנעני אזו צורך וכתוב ומלכי דק מלך שלם וגו' פירש"י שהיה הולך וכונן מזרעו של שם וי"ל דשם היה מלך על ירושלים לצד שנקרא מלך שלם כל שאר הארץ לא נפלה בחלקו. מ"מ תימא הוא והלא כנען היה עבד לחמו עבדא דמאן נכסי דמאן ומיהו גם צוה י"ל דאע"פ שהיה עבד לכל לחמו למה יקחו בני שם נכסיו יותר מצני יפת. פירש"י שמתל צד ראשית דבוקה לצד פ"י בראשית צריית שמים וארץ היה כך שהארץ היתה תוכו וצדו ויאמר אלקים יהי אור ולפ"ז לא פירש שם בריאה בראשון אלא האור. והרמ"ג פ"י בראשית בראש וגו' שמתחלה בראש מאין יסוד דק שאין צו ממש אלא שהוא כח ממני' מוכן לקבל צורה ולצאת מן הכח אל הפועל והוא החומר הראשון הנקרא בלשון יוני היולי. ומלת בראש היא הולאת יש מאין ואח"כ לא הולאת יש מאין אלא מאותו חומר הדק הולאת לכל אחד צורה ויטרו ותקנו והיא מלת יצר והשמים וכל אשר בהם חומר אחד

יא פי' הטור בראשית על התורה

והארץ וכל אשר בה חומר אחר והקצ"ה צרא' אלו שנים לצדס יס מאין והכל נעשה מהם וזה החומר הדק נקרא תבו מל' תובא על הרשונות מפני שאם צא אדם ליחד לו שם הא' ונמלך לקראו צסס אחר כי לא לצס צורה שיחפש צו השם כלל. והאורי' הנלצשת לחומר הזה נקראת צבו מלה מורכבת כל' צו הוא וזש"ה ונטה עליו קו תבו ולצני צבו כי הקו הוא אשר צו יתחם האומן מחשבת צניינו מה שמקוה לעשות מל' קוה אל ה' והאצנים הם צורת הצנין. ואחר שאמר כי מתחלה צמאמר אחד צרא' שמים וארץ וכל צאס חזר ופירש כי הארץ אחר הצריאה היתה תבו בל' חומר אין צו ממש והיתה צבו כי הלציש אותה צורה ופי' שצצורה הזאת ד' יסודות שהם האש והמים והעפר והאוויר. ומלת הארץ כוללת לארצעתן כמו ויכלו השמים והארץ וכל צאס שכולל כל כדור התחתון והאש נקרא' חושך מפני שהאש היסודית תשיכה ואלו היתה אדומה היתה מאירה לנו הלילה. והמים שנגבל צהם העפר נקראו תבוס ולכן נקראים מי הים תבומות כדכתיב תבומות יכסיומו. קפאלו תבומות צלצ יס. ונקרא קרקע הים תבוס כדכתיב מוליכס צתהוקות כסוס צמדצר. והאוויר נקרא רוח. וכבר נודע כי יסודות הארצע מקשה אחת והעמוד שלה הוא עגול הארץ והמים מקיפים על הארץ והאוויר מקיף על המים והאש מקיף על האוויר. ואמר הכתיב כי הארץ לצשה צורה והיה האש מקיף למעלה על המים והעפר המעורצים והרוח מנצבת ונכנסת צחשך ומרחפת ע"פ המים. והנקודה הזאת שלצשה הצורה והיתה צבו היא שחכמים קורין אותה אצן שפיה שממנה הוצתה העולם. והנה פי' הכתובים צתחלה צרא' אלהים מאין השמים וצרא' מאין את הארץ והארץ צהצראה היתה תבו והיתה צבו וצהם חושך מים ועפר ורוח נוצצת על המים: (ג) ויאמר אלהים יהי אור. מלת אמירה צכאן להורות על החפץ כלומר שרלה יתצרך שיהיה מחומר השמים דצר מזהיר וקראו אור וכן היה צלי עמל ויגיעה. ומה שאמר ויהי אור ולא אמר ויהי כן כצשאר הימים לפי שלא עמד צתכונה הזאת כל הימים כשאר מעשה צראשית: (ד) וירא אלקים את האור כי טוב. פי' רש"י שראה שאין טוב לו עם החשך להשתמש צערצוציאל קצע לזה תחומו ציוס ולזה תחומו צלילה. והקשה הרמב"ן שא"כ יראה דצר כמו המלכה ועלה חדשה שאחר יהי אור והיה אור ראה אותו כי טוב הוא ולכן הצדיל צינו וצין החשך כענין האדם שלא ידע טיבו של דצר עד היותו. ופי' הוא כי הוצאת דצר אל הפועל נקרא אמירה. ויאמר יהי אור. ויאמר יהי רקיע. וקיומס נקרא ראייה כענין שאמרו רז"ל רואה אני את דצרי אדמון. וכמו שאמר צמעשה כל יוס ויוס וירא אלקים כי טוב. וצששי כשנשלס הכל וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד. וכן אמר ציוס הראשון צהיות האור וירא אלקים כי טוב שרלה צקיומו לעד ולכן אמר האור כי טוב שאלו אמר סתם וירא אלקים כי טוב היה נראה שחזר על צריית שמים וארץ ולינו כן שלא גזר עדיין הקיוס

פי' הטור **בראשית** **על התורה** ^{יב}

שלא עמדו כן אלא מן החומר הראשון הנצרך ציוס ראשון נעשה צשני רקיע
 ובשלישי נפרדו העפר והמים ונעשית היצשה שנקראת ארץ ולו גזר צהס הקיום
 ונאמר צהס וירא אלקים כי טוב . ויברל אלקים בין האור ובין החשך .
 אין זה חשך הנזכר . צפסוק ראשון שאותו הוא האש אבל זה הוא אפיסת האור
 כי נתן אלקים מדה לאור ושיהא נעדר אחר כן עד שובו . וכ' הרמב"ן שיש
 מפרשים שהאור הזה נצרך לפניו של הצ"ה כלומר צמעצ ושקצ מיד כמדת
 לילה ולאח"כ האיר כמדת יום ולכן אמר ויהי ערב ויהי צקר הקדים הערב
 של אור הנצרך וקדם הלילה ליום . והקשה הוא לצריהס שא"כ מוסיפין על
 ששת ימי בראשית יום קצר . ופי' הוא כי האור נצרך לפניו ולא נתפשט
 ציסודות המזכרים והצדיל צינו לצין החושך שנתן לשניה' מדה ועמד לפניו מדת
 לילה אחת שלא האיר ולאח"כ הזריחו על היסודות והנה קדם הערב לצקר :
 (ה) - ויקרא אלקים לאור יום . צעצור כי אדם קרא שמות לשאר
 הנצראים . פי' כאן כי האלקים קרא אלו השמות וענין ויקרא פי' ר' אצרהס
 ז"ל שעשה מדת היום ומדת הלילה . והרמב"ן כתב ענין ויקרא הוא הצדלה
 המגבלת צהס כשצבשו לורתס שאמר יום יהא תחומך ולילה יהא תחומך :
 ויהי ערב ויהי בוקר . פי' ר' אצרהס תחלת הלילה קרא ערב צשציל
 שמהערצין צה הצורות ותחלת היום קרא צקר צשציל שיצקר האדם צינות' :
 יגם אחד . דורס צצ"ר על שס שהיה הקצ"ה יחיד צעולמו . והרמב"ן פי' דלא
 שייך לומר ראשון אלא כשיש שני כי הראשון קודם לשני והוא צעולם וכאן עדין
 לא היה השני . וז"ל מהוא רמז לתנועת הגלגל על כל פני הארץ צכ"ד שעות
 שכל רגע מהס צקר צמקומות משתנים וערב צמקומות שנגדס כלומר
 כל יום אחד הוא ערב וצקר לפי השתנות המקומות : (ו) יהי רקיע .
 פי' החומר ההוא צתחלה צצראו מאין אמר שיהא רקיע זמתחו כאוהל צתוך
 המים : ויעש אלקים את הרקיע : לשון עשייה תקון : הצד על מתכונתו :
 (ז) ויהי כן . הקשה הרמב"ן מה הוצרך לומר ויהי כן . צשלמא צראשון
 אחר שאמר אלקים ויהי אור הוצרך לומר שיצא אל הפועל ויהי כן אבל
 צכאן אחר אמירת הרקיע כתב ויעש אלקים את הרקיע ויצל וגו' ומה
 הוצרך לומר ויהי כן . וכתב שזהו האמור צצ"ר שרעיש צן זומא את
 העולם ויעש אלקים אתמהא והכת' צצדד ד' שמים נעשו שלא היה קושייתו
 על שאמר ויעש שגם צרביעי וצחמישי כתב ויעש אלא זה היה קשה לו
 צשצאר הימי' כתב אחר האמירה ויהי כן לומר שכן היה מיד אבל כאן
 אחר ויאמר אלקים כתב ויעש . ופי' הוא ויהי כן לומר ויהי כן כל ימי
 הרקיע . ור' אצרהס פי' כי הוא דצק עם הצא אחריו כאשר ה' כן קרא
 לרקיע שמים ויקרא אלהים לרקיע שמים ולא"כ מה שכתב צפרשה ראשונה
 צראשית צרא אלקים את השמים הוא על שס העתיד לקרוא להס . והרמב"ן
 פי' עוד שהשמים המזכרים צפסוק איננס מן הגלגלים אבל הם מן המרכבה
 כענין דמות על ראשי החיות רקיע כעין הקרח הנורא נטוי על ראשיהס

פ'י הטור בראשית על התורה

מלמעלה ולא סיפר הכתוב בצריאתם דבר כאשר לא הזכיר המלאכים ומיות המרכזה וכל דבר נפרד שאינו צעל גוף הזכיר בשמים שהם נצראים שקדמותם אפס ואמר בשני יהי רקיע צתוך המים כלומר שיהווה מן המים הנזכרים שהזכיר צריאתם דבר מרוקע מזדיל צנייהם וקרא גם לאלה הכדוריים צסם שמים הראשונים ולכך קורא אותם בכל הפרשה רקיע השמים ויתן אותם אלקים צרקיע השמים לצאר שאינם הנזכרים צסם השמים רק הרקיעים שקראם שמים. ומ"מ גם לדצרוי ל"ל שהארץ שצפרשה ראשונה הוא על שם העתיד לקרוא לה: (ט) יקוו הכמים. היה התהום שהוא מים ועפר כעין מים העכורין וגור על המים שיקוו על מקום אחד מסובב כל הפאות וגור על העפר שיעלה עד שיראה על המים ויגש ותהיה יגשה שמוחה והנה שתי גזירות שהם הפכים נעשו צחפץ אלקים כי מן הראוי צכצדות העפר ולקלות המים להיות עמוד הארץ אמלעי ולהיות המים מכסים עליה מקיפין אותה מכל זד ועל כן אמר יקוו המים מתחת השמים כלומר אל מקום שפלות ואמר ותראה היגשה וקרא להם לורות צהיותם לצבשים הצורות האלה כי מתחלה היו שסם תהום: (י) ויקרא אלקים ליבשה ארץ. שמה הראוי לה יגשה כי צהפרד המים מן העפר הוא יגשה וקרא לה ארץ צסם שכולל כל היסודות שנצראו צראשון: ולמקוה הכמים קרא ימים. פ'י ים למים לפי שקרקע המים נקרא ים כדכתי' כמים לים מכסי': וירא אלקים כי טוב. הוא קיומם צחפצו כי כאשר הלצית' הצור' הזה חפץ צהם והוא הקיו' כאשר פירשתי: (יא) חדשא הארץ רשא. י"מ שדשא הוא העשב הקטן קודם שיוליא זרע ועשב הוא הגדול לאחר שהוילא זרע. ורש"י לא פ'י כן אלא דשא הוא לציסת הארץ צבעצצי' ואין שייך לומר דשא פלוני. והקשה עליו הרמצ"ן א"כ לשון דשא לא יתצבה וחכמי' אומרים הרכיב שני מיצי' דשאים ולכן פ'י שדשא הוא הקטן הצומח ועשב הוא הגדול המזריע וכל קטן הצומח נקרא דשא אף צאילנות ולכן אמר דשא הארץ הוא נמשך על עץ פרי כי לא אמר דשא הארץ דשא ותוליא עץ פרי. והקשה הוא ז"ל למה לא הזכיר הכתוב אילני סרק ולמה לא צוה רק צעץ עושה פרי. ופ'י שצתעוררו רצותינו צוה ואמרו שאף אילני סרק עשו פרי אלא שמקללת ארורה האדמה נעשו סרק. ופ'י עוד שפ'י הפסוק תלמיח הארץ נמח ועשב מזריע זרע ועץ עושה פרי הרי מתחלה גזר צבעצצי' סרק וצאילני סרק כלל ואח"כ פרט צזרעים הנאכלין וצאילני פרי וממה שאמר עושה פרי אשר זרעו צו למד כי כל אילנות ימייחו מזרעם אע"פ שהמנהג צקלתם ליטע מהם הענף. מה שלא נתייחד יוס שיאמר דשא הארץ דשא פ'י הרמצ"ן מפני שאינו מעשה מיוחד שהארץ לעולם ארץ היא צין אס תלמיח נמח או שתהיה ארץ מלחה: (יב) ועץ עושה פרי. עברה על הצווי שהיא נלמוית עץ פרי שיהא טעם העץ כטעם הפרי והיא לא עשתה כן שאם יהיה טעם העץ כטעם הפרי יאכלוהו עם הפרי ויכלה

פי' הטור בראשית על התורה יד

המין: (יד) יהי מארת. פירש"י אע"פ שנבראו בראשון לא נתלו ברקיע אלא ברציעי. והרמב"ן פי' שהאור נברא בראשון ומאיר צימודות ושני כשעשה הרקיע הפסיק ומנע מותו מהאיר צימודות התחתונים וכאשר נבראת הארץ בשלישי הי' זה חושך וברציעי רצה ה' שיהיו ברקיע מאורות מגיע אותם לארץ ולכך אמר ברקיע השמים להאיר על הארץ כי היו למעלה מן הרקיע ולא האירו על הארץ. ועניין יחי מאורות כי מחומר השמים גזר בראשון שיהיה אור משמש צמדת היום ועתה גזר שיתגשם ויתבהו ממנו גוף מאיר ציום גדול האורה וגוף אחר קטן האורה מאיר צלילה ויתלו שניהם ברקיע השמים ויאירו גם למטה: להבדיל בין היום ובין הלילה. פירש"י משננו האור הראשון. אצל צו' ימי בראשית שמשו החשך והאור צין ציום וצין צלילה. וצ"ר קאמר שמים רציעי ואילך מיד שמשו מאור החמה והלבנה והא' דכתיב כאור שבעת הימים מפרש שכן דרך לשון העולם לומר דבר זה אני מלניע לו' ימי המשפה אע"פ שלא יספיק לו לכולם אלא יוליא אותו צמוק ו' ימי המשפה הכל נמי כאור ו' הימים כאור שהי' צמקמתן: (טז) ויעש אלהים. וכתיב צתרי' ויתן מלמד שלא היו המאורות מגוף הרקיע אלא גופי' נקבעים צו: את שני המאורות הגדולים. ארז"ל שניהם נבראו גדולים אלא שנתמעטה הלבנה. ור' יוסף קמחי פי' שקורא לשניהם גדולים כנגד הכוכבים ושז' אמר את המאור הקטן על הירח שהוא קטן כנגד מאור השמש: (יח) ולמשול ביום ובלילה. שיש להם ממשלה בארץ שנינויים אשר יולידו זה וממשלה צהויה וצהפסד ככל השפלים כי השמש צממשלתו ציום ילמית ויוליד ויגדל ככל החמים והיצאים והירח צממשלתו יפרה צמעיינות וצמים וצכל הלמים. והקרים ועל כן אמר סתם ולמשול ציום וצלילה כי ממשלת השפלים להם: ולהבדיל בין האור ובין הדחשך. אמר ר' אברהם שעל שניהם הוא אומר שכל אחד ואחד מצדיל צין האור וצין החשך כי צלאת השמש ציום ואור הלבנה צלילה צידילו צין האור וצין החשך. והרמב"ן פירש שפירושו של אור הוא יום ופירושו של חושך הוא לילה שכן שמש כמו שנא' ויקרא אלהים לאור יום ולחושך קרא לילה ופי' הפסוק ולהבדיל צין היום וצין הלילה שהם שמש ציום והשמש צלילה: (כ) ישרצו המים. פירש"י כל דבר מי שאינו גבוה מן הארץ קרוי שרץ בעוף כגון וצוצים צסקלים כגון נמלים ותולעים. והקשה הרמב"ן עמה שכתוב גצי צני נח ואתם פרו ורצו שרצו בארץ ורצו זה. ופי' ענין שריצה כמו תנועה ונקרא שרץ צצציל שהוא רץ ורמש צצציל שהוא רומם הארץ לא יסקוה ולא ינוח ופי' ישרצו המים ינועו המים. וכן אשר שרצו המים הניעו והוליכו המים וכן שרצו בארץ שיהיו מהלכין צכולה ויפרו וירצו עליה וכתב כי כל עוף אשר לו ד' רגלים נקרא שרץ בעוף מפני שצרגליו סמך וינוע כשרצים ואשר איננו כן נקרא עוף בעוף שעיקר תנועתו לעוף: ועוף יעופף על הארץ. ציום חמישי היתה מאמר הצריחה צמים ע"כ

פ'י הטור בראשית על התורה

ארך לפרש ישרו המים שרץ נפש חיה וגם ישרו עוף שיעופף על הארץ .
 והפסוק שאומר ויאר אלקים מן האדמה את כל חית השדה ואת כל עוף
 השמי'. פ'י ויאר אלקים את כל חית השדה מן האדמ' ויאר את כל עוף
 השמים ורצים כמוהו וצמולין מדקדק מזה שמן הרקק נצאלו: גפש חיה
 כי הדגים גופן ונפשן מן המים דצר אלקים שהציא בהן רוח מן היסודות
 לא כאלם שהפריד גופו מנפשו כמו שנאמר ויאר אלקים את האדם עפר
 מן האדמה ויפח נאפיו נשמת חיים: (כא) ויברא אלהים את החיניים
 והגדולים. כתב הרמב"ן שציל גודל הנצרים כתב צם לשון צריאה שהמציאם
 מאין מצרשית. וכן כתב לאלם צריאה לגדול מעלתו להודיע כי הוא
 מולא מאין עם גדול מעלתו ושכלו ומה שלא אמר כאן ויהי כן צעבור שלא
 עמד כן שאז"ל שהרג הקצ"ה בת זוגו של לויטן ומלחה ללדיקי' לעתיד לבא:
 (כב) ויברך אותם אלהים. פירשו רבותינו שציל שלדן מהן והלרכו
 לצרכה ולף החיות ה' ריכין לצרכה אלא מפני שסופו של נחש להתקלל
 לא צרכן. והרמב"ן כתב שצרכה שצירך צעלי נפש התנועה שנים נתצרכו
 צעלי נפש התנועה שצארץ כי צעלי נפש חיה שאינה מדברת כלם נפש
 אחד ומה שלא נאמר צרכה ציוס השלישי לפי שהנצרים צכל צעלי נפש
 התנועה היו שנים וזכר ונקצה למיניהם כמו אדם והלרכו לצרכה שיפרו
 וירצו אצל הממחים נמחו על כף האדמה רצים מאוד כאשר הם היום:
 (כד) ורמש. פירש"י הם שרצים נמוכים ורומשים על הארץ. והקשה
 הרמב"ן ממה שכתוב ויגוע כל בשר הרומש על הארץ צעוף וצבהמה וצכל
 השרץ השורץ ופ'י רמש כמו צסמך מלשון תרמסנה רגל ואמר צבהמה
 וחיה רומש על הארץ וצשרים הנגררים אחר רמש האדמה צעבור שדריכתם
 צאדמה צכל גופם: (כו) ויאמר אלקר' נעשה אדם בצלמנו. נתייחד
 צעשיית האדם מאמר צעבור גודל מעלתו כי אין טבעו כטבע החיה
 והצבהמה אשר צרא צמאמר הקודם לו ומלת נעשה צעבור כי האלקים ציוס
 ראשון לצדו צרא יש מאין ואחרי כן מן היסודות ההם הנצרים יאר ועשה
 כי נתן צמים כח לשרון נפש חי' ולאחרן להוליא נפש חיה אמר צאדם נעשה
 אדם כלומר אני והארץ הנזכרת נעשה אדם כשתוליא הארץ הגוף מיסודה
 כאשר עשתה צבהמה וחי' ויתן הוא ית' הרוח מפי עליון כדכתיב ויפח
 צאפיו נשמת חיים. ורבותינו דרשו שנמלך צפמליא שלו. וטעם ההמלכה
 לפי שנתן מלאך ממונה על כל דצר ודצר וכצא לצראת אדם מן האדמה
 נמלך צמלאך הממונה עליה. ורבינו סעדי' ז"ל פ'י נעשה כמו אעשה כמו
 אולי אובל נכה צו. ונתנה לך גם את זאת. משכני אחרך נרוה: בצלמנו.
 פ'י לענין תאר הפנים שנקרא ללם כדכתיב וללם אנפויי אשתניו. ואמר
 צדמותינו ופ'י דמות מלשון דומה כי הקרובים צענין האורה או צמעשה
 נקראין דומין זה לזה ואמר שנעשה אדם דומה לשנינו שדומה צמתכונת
 גופו לארץ דומה צרוח לעליונים שאינם לא גוף ולא תמונה ועוד דומה
 לעליונים צתואר והדר כדכתיב וכבוד והדר תעטרהו והוא מגמת פניו

בראשית

פ"י הטור

על התורה

זכמה ודעת וכשרון המעשה. ואמר עוד בללס חלקים צרא אותו לספר הפלא אשר נצרא בו משאר הנצראים: וירדו ברגת הים ובעוף השמים ובבהמה. ומיה בכלל. ואמר עוד וכלל הארץ פי' שימשלו צארץ עלמו לעקור ולנתון ולחפור ולחצוב נחשת וצרזל: (כח) ויברך אתם אלהים. זו צרכה ממש שימשלו צארץ לפיכך כתיב זה ויאמר להם חבל למעלה חלל חיה ועוף כתיב ויצרך אותם אלהים לאמר אין זו צרכה ממש חלא שצרכן ונתן להם כח התולדה לה דצר אחר שהיו מצורכים זה: ומלאו את הארץ. צרכם שימלאו את הארץ לרצם. ח"נ שימלאו כל הארץ ויפרדו צגויים למשפחותיהם צקווי תצל לרצם ולא צמקום אחד כמחשבת חנשי דור הפלגה: (כט) הגה נחתי לכם את כל עשב וגו'. ואת כל העץ אשר בו פרי עץ. פי' שיאכלו את זרעוני העשב כרגרי החטה והשעורה והקטניות ויאכלו כל פרי העץ חבל העץ עלמו לא יאכלו וגם לא העשב עד שנתקלל האדם ונאמר לו ואכלת את עשב השדה. והצצר לא התיר כלל מפני שצעלי נפש התנועה יש להם קצת מעלה צנפסם שידמו זה לצעלי נפש המשכלת ויש להם צחירה צטוצתם וצמוזנותיהם ויצרחו מן הצער ומן המיתה וכאשר חטאו והשחית כל צצר דרכו על הארץ ונגזר שימחו צמצול וצעצור נח הציל מהם לקיום המינים נתן להם רשות לשחוט ולאכול כי קיומם צעצורם ועם כל זה לא נתן להם רשות צנפסם ולאמר להם חצר מן החי והוסף לנו צמנות לאסור חם מפני שהוא מעמד לנפש כדכתיב כי נפש כל צצר דמו צנפסו הוא. והתיר הגוף צחי שאינו מדצר אחר המיתה ולא התיר הנפש עלמו וזה טעם השחיטה ומה שאחז"ל צער צעלי חיים דאורייתא: (ל) את כל ירק עשב לאכלה ויהי בן. תמי' לי מה שייך כאן לומר ויהי בן שאינו כסדר שאר הימים שכתוב ויהי בן אחר אמירה לומר אחר שאמר ורצה שינא הדצר לפועל היה בן. חבל כאן לא ינא שום פועל אחר זו האמירה שכבר ינא לפועל ולא חמר חלא לסדר להם אכילתם ופי' לי א"א הרא"ש ז"ל ויהי בן שנתן להם הצ"ה בללס חלא התאוו תאוה לאכול צצר והיה צענייהם חיסור הריגת אחד מצעלי חיים כנוו שצומן הזה צעוניו חיסור הריגת אדם שאלמלא זאת לא היו יכולים לעמוד צאותה צוואה: (לא) והגה טוב מאוד. יש מפרשים כי מפני שצח אדם הוסף צצח היצירה כתיב טוב הוא מאוד. וצצ"ר דורש והנה טוב זה מות. פי' לפי שאין הויה בלא הפסד. ועוד דרשו זה ינא"ר זה מדת פורענות ולזה ג"כ כיון חונקלום שרג' והוא תקן לחדא. פי' שהוא מתוקן יחד כי הרע צריך צקיום הטוב כענין שנאמר לכל זמן ועת לכל חפץ:

ב (א) וכל צבאם. חלא הארץ הם אדם וצמה ומיה וכל הרמש וכל הצמחי'. וחלא השמים הם המאורות והככבים

וכולל גם שכלים הנצדלי' ורמו כאן על יצירת המלאכים צששת ימי צראשית: (ב) ויכל אלהים ביום השביעי. דרשו רז"ל לפי שהצ"ה יודע לצמצם

י"ז פ"י הטור בראשית על התורה

רגעיו וכלה בתחלת שביעי בצמאוס ודומה כאלו נכנס בשביעי. ולפי הפשט
 ויכל אלהים ציוס השביעי צמה שעשה יוס השביעי כלתה המלאכה שהשלים
 שבעת הימים: (ג) ויברך ויקדש. פירש"י זרכו זמן וקדשו זמן. ורצינו
 סעדי' פי' שהזכרה והקדוש על השומרים שיהיו מזוכרים ומקודשים. ור'
 אברהם אמר כי הזכרה תוספות טוב שיתחדש בגופות יתרון כח בתולדת
 ובגשמה יתרון השכל: ויקדש אותו. שלא יעשה צו מלאכה כשאר הימים:
 אשר ברא אלהי' לעשות. פירש"י מלאכ' שהיתה ראוי' לעשות בשבת כפל
 ועשה אותה בששי. ור' אברהם פי' אשר ברא אלהי' לעשו' כמותן שנתן כח
 בששית' וכל המינין שיעשו כמותן. והרמ"ן פי' ששבת מכל מלאכתו אשר ברא
 יש מאין לעשות ממנו כל המעשים בששת הימי' פי' ששבת מן הצריא' שברא
 ציוס ראשון ומהמעש' שעשה בשאר הימים. ודע כי ככלל עוד במלת לעשות
 כי ששת ימי בראשית הם כל ימות עולם כי קיומו יהי' ששת אלפי' שלבך
 אמרו יומו של הקצ"ה אלף שנה והנה בשני ימים הראשונים היה העולם
 כולו מים והם רמוז לשני אלפים הראשונים שלא היה בהם קורא צבס ה'
 וכן אמרו שני אלפים תהו. אזל היתה צריאת האור ציוס הראשון כנגד
 אלף של ימות אדם שהוא אורו של עולם מכיר את צוראו. ואולי לא עבד
 אנוש ע"ז עד שמת אדם הראשון. בשני ימי רגיע ויהי מזדיל שצו היה
 כבדלים נח וצניו הנדיקים מן הרשעים ונדונו צמים. ציוס השלישי נראית
 היצצה והצמיחה ועשה פירות הנא האלף שהתחיל בהיות אברהם צן
 מ"ח שנה ואז הוחל לקרוא צבס ה'. ולמח לדיק כי משך רבים לדעת את
 ה' כמו שדרשו רז"ל מואת הנפש אשר עשו צחקן וזוה את צניו ואת ציתו
 אחריו ושמרו דרך ה' ועלה הענין עד שקבלו זרעו את התורה צסיני וכבנה
 הצית ואז נתקיימו כל המלות שהם פירות העולם. ודע כי מעת שיהיה
 צין השמשות יחשב כיוס ממר ועל כן יתחיל כל ענין יוס קודם לו מעט
 כאשר נולד אברהם צאלף השני וכן תרא' בכל יוס ויוס. וצריעי צבראו
 צו שני המאורות הגדול והקטן והכבדים ויומו צאלף הצריעי החל כאשר נבנה
 הצית הראשון ע"צ שנה אחרי צניינו עד אחר החרצן קע"צ שנה והנה ציוס
 הזה לכל צני ישראל היה אור כי מלא כבוד ה' את צית ה' והיה האש רצון
 על המוצח כארי ואוכל הקרבנות ואחרי כן הקנין אורם וגלו כאשר יעדר
 האור צמולד הלצנה וזרחה להם כל ימי צית שני והאש רצון על המוצח
 ככלב ושקעו שני המאורים צערצ היום וחרצ הצית. ציוס החמישי שראו
 המים נפש חיה ועוף יעופף על הארץ רמוז לאלף החמישי המתחיל קע"צ
 שנה אחר החרצן כי צו ימשלו האומות ויעשה אדם כדגי הים כרמש לא מושל
 צו כלו צחכה העלה יגיהרו צחרמו ויאספבו צמכמרתו ואין דורש את ה'.

ציוס הששי צצקר תולא הארץ נפש חיה למינה וגו' והיתה צריחתם קודם
 זריחת השמש כענין שנאמר צבס תזרח השמש יאספון ואל מעונתם ירצון
 ואז צברא האדם צללס אלקי' והוא זמן ממסלתו כענין שנאמר יאל אדם

לפעלו ולעבודתו עדי ערב. והוא האלף הששי כי צתחלתו ימשלו בו החיות
הם המלכיות אשר לא ידעו את ה' ולאחר עשירתו כשעור הנן החמה יצא
הגואל שכתוב בו וכסאו כשמש נגדי והוא בן דוד הכעשה צללס אלקי' כדכתיב
בארו עם ענני שמיא כבר אינש אתה הוא ועד עתיק יומין מטא. וכראה משנוי
הימים משרן המים לעוף למית הארץ כי צתחלת האלף הששי תחדש מלכות
אומה שולטת תקיפא ואימתס יתירה ומתקרבת אל האמת יותר מן הראשונות.
ציוס השביעי שצת רמוז לעולם הבא שכולו שצת ומנוחה לחיי העולמים: ו"מ
לעשות ולא עשה אלו המזיקין שנבראו נשמה צלא גוף. ו"מ לעשות אצל
מכאן יעשו זה מזה ולא יעשה עוד צרי' חדש' אלא יאל אדם מאדם ועוף
מעוף. ובמדרש דורש לעשות מלמד שהיה חסר והיינו רוח פנוני שהניחו פרוץ
ועתיד לעשותו כשידין האומות על שעבדו ע"ז שיאמ' להם אם יש ממשות צע"ז
תצאו ותעשה רוח פנוני שהנחתי מלעשותו ולא תוכל אז ידין את האומות ויעשנו
הוא. ולא נאמר ויהי ערב ויהי צקר ציוס השביעי מפני שמוסיפין מחול על
הקדש: (ה) וכל שיח השדה. פירש צשלישי עמדו על פתח הקרקע
ולא יאלו עדיוס ששי שהתפלל אדם על הגשמים ואז יאלו. והרמ"צן פי' דרך
הפשט צשלישי הו'יאה העשב וען הפרי צקומותס ובציונס כאשר אותה להם
ועכשיו מספר הכתוב שאין נוטע וזורע מהם והיא לא הצמיחה עד אשר עלה
אד ממנה והסקה אותה ונוצר האדם העובד אותה לזרוע ולנטוע: (ו)
ואד יעלה מן הארץ. פיר"שי לענין יצירת האדם קאמר. ונר' לפי
הפשט כי לפי שאמר וכל שיח השדה וגו' כי לא המטיר ואף אם היה מטר
אדם אין חור ואמר ואד יעלה מן הארץ שהמטיר וגם נצרא שיעבוד את
האדמה ואז אמחו העשבים וגדלו האילנות: (ח) וישעה' אלקי' גן בעדן
מקדם. פי' במזרחו של עדן נטע הגן. וי"מ צארץ עדן כמו ובני עדן
ואנקלום תרגס מלקדמין. וכתב הרמ"צן ויטע אינו רואה לומר שהציל
אילנות ממקו' אחר ונטעם שם אלא מן המקו' שהוא הצמיחם כמו שנאמר
ויצמח ה' אלהים ויטע ה' אלהים לומר שהי' מטע ה' כי טרס שנגזר על הארץ
תולא הארץ דשא גזר במקום שהוא שיהיה שם גן ואמר צכאן יהיה אילן פלוני
וצכאן אילן פלוני כערוגת המטע ולא היה כדרך שאר המקומות צארץ שאמר
תולא הארץ דשא וען פרי והצמיחה שלא כסדר וגזר על אילני גן עדן להיות
ענף ולשאת פרי ולעולם לא יזקק צארץ שרשם שאלו היו צריכים עבודה מי
יעבוד אותם אחר שנתגרש משם אדם. ומה שאמר ויניחם בגן עדן לעבדה
ולשמרה פי' להיות זורע וזרע וערוגת הצוש' וקוצר ואוכל ותולש כרזונו כי הגן
שהן אילנות אינן צריכין עבודה: (ט) ועץ ההיים בתוך הגן. פי' עץ החיים
היה צאמצע הגן ומקומו ידוע ונדע על ידו שהוא עץ החיים ועל כן אמר
בתוך הגן ולא אמר בגן וכן תרגס אונקלום צמיעות גנתא וזהו שהשיצה
מזה לנחש ומפרי העץ אשר בתוך הגן אמר אלקי' לא תאכלו ממנו שלא
הזכירו צשמו אלא כיון שהזכירה מקומו נודע מי הוא וא"כ קשה היאך

יט פי' הטור בראשית על התורה

אומר עץ החיים צתוך הגן ועץ הדעת היאך יהיו שניהם צאמצע הנקודה .
 ופי' הרמ"צן ודאי היו שניהם צמקוס הידוע צאמצע הגן כאלו תעשה צאמצע
 ערוגה סוגה אחת וזה שני צילנות האלה ויהיה הצאמצע הזה צאמצע רחצ .
 וי"מ טען החיים היה ממש צאמצע הנקודה ועץ הדעת היה מקיפו צענפיו
 סציו הרי היו שניהם צאמצע וצבכי ניחא למה לא חשש הצ"ה שיקח מעץ
 החיים מיד ואח"כ יקח מעץ הדעת ויחיה עולם וגם יהיה צו דעת אלא
 מפני שהיה עץ הדעת מקיפו לעץ החיים ולא היה יכול ליגע צו עד אחר
 שאכל מעץ הדעת ופנה לו מקוס לגשת אליו . ור' יוסף קמחי פי' העץ
 החיים ועץ הדעת הכל אחד ומה שאמר הפסוק עץ החיים ועץ הדעת זהו
 כאלס שאומר על אחד איש חכם הוא ואיש נדיק ואיש חסיד והכל אחד כך
 אמר עץ החיים היה צתוך הגן ועוד היה עץ הדעת טוצורע . וכן משמע
 מתשוצת האשה אל הנחש מפרי עץ הגן אכל נאכל ומפרי העץ וגו' הרי
 שלא מנע אלא עץ אחד והוא עץ החיים ועץ הדעת . ואיני יודע מה
 יעשה צזה הפסוק הן האדם היה וגו' ועתה פן ישלח ידו וגו' ולפי דבריו
 הרי צבר אכל ממנו : (יו) מכל עץ הגן אכל האכל . תורש צצ"ר ולא
 אצר מן החי . ותימא והלא כל צצר ואפי' שחוטט נאמר לו . וי"מ שאר
 צצר צכזית ואצר מן החי צכל שהו . והר"ן תירץ דמה שלא הותר צצר אליו
 היינו להמית ולאכול אצל אס מתה מעצמה שרי לאפוקי אצר מן החי דאפילו
 אס נפל מאליו :סור : (יו) לא תאכל ממנו . פי' מפריו כי העץ אינו
 נאכל ולא הזכירו עליו וכן כתוב למטה ומפרי העץ אשר צתוך הגן וכמוהו
 ואכלו איש גפנו : כי ביום אבאלך ממנו מות תמות . פי' תהיה צן מות
 אצל אין הכונה שימות מיד אלא שיהיה צן מות . וי"מ שקודס שתאכל
 אפילו אס תחטא לא תמות לפי שאין צו דעת ואי אפשר ליגעש כיון שאין
 צו דעת אצל מכאן ואילך אס תאכל ממנו מות תמות אס תחטא שאז
 יהיה לך דעת ותענש על חטאך . כתצ הרמ"צן לדעת אנשי הטצע היה
 האדם מת על כל פנים אף אס לא אכל כיון שהוא מורכב מד' יסודות אצל
 גזר צו עתה שאס יחטא ימות צחטאן דרך חיוב מיתה צדי שמים כעצירות
 האוכל תרומה ושתוי יין ומחוסרי צגדים . ועל דעת רז"ל שאמרו אלמלא
 לא חטא לא מת לעולם כי הנשמה העליונית נותנת לו חיים לעד והחפץ
 האלקי אשר צו צעת היצירה יהיה דצק צו תמיד והוא יקיים אותו לעד .
 ודע כי אין ההרכבה מורה על ההפסד אלא לקטני אמונה החושצ"י כי
 הצריאה צחיוב . אצל לדעת אנשי האמונה האומרים כי העולם מחודש
 צחפץ אלקי פשוט הוא גם הקיוס יהיה צו לעד כל ימי החפץ א"כ ציוס
 אכלך ממנו תמות שאז תהיה צן מות ולא תתקיים לעד צחפצו והאכילה
 היתה מתחלה לעונג . ויתכן שפירות גן עדן נצלעים צאצרים כמו מן ומקיימים
 את אוכליהם וכאשר נגזר עליו ואכלת את עשב השדה היה זה להפסד כי
 עפר הוא ועפר יאכל ולא עפר ישו : (יד) לא טוב היות האדם לבדו .

פ"י הטור **בראשית** על התורה ^כ

ודאי לא נצרא האדם מתחלה להיות יחיד צעולם שכל הנצראים זכר ונקבה נצראו וגם העץ והעשב זרעם זהם. אבל יתכן לומר כדברי האומר דין פרלופין נצראו והיה זהם טבע מציא צאצרי ההולדה מהזכר לנקבה כח המוליד והיה הפרלופן השני עוזר לו בתולדתו צענין שיהי' לעולם קיום. וראה הצ"ה כי טוב שיהיה העזר עומד לנגדו והוא יראנו ויפרד ממנו ויתחבר אליו כפי רצונו וזהו שאמר מעשה לו עזר כנגדו: (יט) ויצר ה' אלהים מן האדמה. ר' יוסף קמחי פ"י ויילך ויקצץ ודומה לו יולד גוצאי שעניינו קצון: (כ) ולאדם לא מצא עזר כנגדו. פ"י ר' יוסף קמחי לא מצא לעצמו עזר כנגדו כי האל ית' לא הציאם לפניו למצוא לו וזוג כי ידע שאין זהם עזר לו. ופ"י לאדם כינוי כמו ולו לא מצא עזר כנגדו כמו נשי למך. והרמ"צן פ"י וכל אשר יקרא לו נפש חיה הוא שמו לענין העזר שרש"י פ"י סרם המקרא ודורשהו וכל נפש חיה אשר יקרא לו האדם הוא שמו. ופ"י הוא לענין העזר כי האדם נפש חיה שנאמר ויהי האדם לנפש חיה והציא לפניו כל המינין כולם וכל מין שיקראנו בשמו ויאמר שהוא נפש חיה כמוהו הוא יהיה שמו ויהיה עזר כנגדו והוא קרא שם לכלם כי הכיר טבעם וקרא שמות לכלם לכל אחד שם הראוי לו לפי טבעו וצממות נתבאר איזה ראוי להיות עזר לחצירו ולהוליד ממנו כגון הבהמה הדקה קרא בשם אחד שכולן עזר זה לזה בהולדה שילידו זה מזה והגסה בשם אחר שלא יולידו זה מזה וכן צבולם ולא מצא צבולם שתהיה בטבעה עזר לו ותקרא בשמו ולא שיהי' ציד האדם למצוא זהם עזר כי בטבעם נצראו אלל אם יראה טבעו נאות באחד מן המינין ויצחר צו הצ"ה יתקן טבעו אליו כאשר עשה ללעב ולא ינטרף לצמות צנין חדש וזהו כל אשר יקרא לו האדם נפש חיה הוא שמו כלומר הוא שמו שהצ"ה יקיים השם ההוא. והנכון כי לא היה החפץ לפניו ליקח ללעב ממנו עד שידע האדם שאין בנצראים עזר לו וזהו ולאדם לא מצא עזר כנגדו פ"י ולשם האדם לא מצא שיהיה ראוי להיות עזר כנגדו ותקרא בשמו וזהו שאמר זאת הפעם כלומר שזאת הפעם מצאתי עזר ולא מצאתי כן בכל המינין. וי"מ דוקא זאת הפעם אבל מכאן ואילך דוקא ע"י פריה ורביה ומה שלא נאמר כן בשאר מעשה בראשית לפי שנאמר זהם אשר צרא אליהם לעשות פ"י אשר צרא עתה ולעשות מכאן ואילך ע"י פריה ורביה אבל באשה שלא נעשית עדיין הוטרף לומר זה צרא: (כד) ודבק באשתו והיו לבשר אחד. פ"י ראוי לדבק באשתו שלא לזנות עם אחרת כי הוא ואשתו הם צר אחד כאשר היה בתולדת היצירה:

ג (ד) ויאמר הנחש אל האשה לא מות תמותון. פירש"י שדחפה עד שנגעה צו ואמר כשם שאין את מתה אחר הנגיעה כך אינך מתה על האכילה. ומקשים על דבריו שהיה לה להשיצו עדיין לא פנה היום ולכך לא מתה על הנגיעה ודומקי' לומר דודאי כך השיצתו אלל

כא פ"י הטור בראשית על התורה

שהנחש השיצה לפי דרריך את מתה על הנגיעה ול"כ מה איכפת לך שתאכלי בלאו הכי תמות ואם לא תמות על הנגיעה ג"כ לא תמות על האכילה. ועיקר הקושיא אינה כלום שבדברי האשה אל הנחש שאמרה לא תאכלו ממנו ולא תגעו בו פן תמותון לא אמר היום אלא מיד: (ו) כי טוב העץ למאכל. היתה סגורה שהוא מר וסס המות ולכן הזהירה ממנו. כי טוב העץ למאכל. כי הוא מתוק. וכי תאווה הוא לעינים. שבו יתאוה האדם אחר עיניו: (ה) וישמעו את קול ה' אלהים מתהלך בגן. מצינו הילוך גבי קול דכתוב קולה כנחש ילך. והרמ"זן פי' מתהלך לשון גלוי שכינה כמו והתהלכתי בתוככם וטעם לרוח כי בהגלות השכינה תבא רוח גדולה כענין שנאמר ה' עוצר ורוח גדולה וחזק מפרק. הרים וגו' וכתב לרוח היום לומר כי רוח ה' נשבה בגן עדן כרוח הימים ולא רוח גדולה וחזק כמחזה שאר נבואות שלא יפחדו ויבהלו ולא עפ"כ נתחבאו מפניו מערומיהן. וי"מ וישמעו את קול ה' אלהים מתהלך בגן והס' היו לרוח היום כי ברחו מפני הקול ונתחבאו: (י) כי עירום אנכי. ועלה התאנה שחגרו עליה' לא היה אלא לכסות ערותן. ולא ע"ג דליתא צמדרש שקטנן הב"ה צ"ד קישוטין צשעת תשמיש הסירן: (יב) האשה אשר נתת עמדי. פי' הרמ"זן לכך התנלל זה שאמר אתה נתת לי לעזר והייתי סבור שכל שתאמר אלי יהיה לי לעזר ולהועיל וזהו שאמר לו צעונשו כי שמעת לקול אשתך שלא היה לך לעצור על מצותי צעצור עלתה. וא"א הרא"ש ז"ל מפרש שלכך התנלל זה כי היא כבר אכלה מן העץ וידעה טוב ורע ואני לא ידעתי והיא רמיתני: (יג) מה זאת עשית. לעצור על מצותי אע"פ שלא נטוית כשורה על האדם היתה היא בכלל שהיתה עכס מעלמיו וגם היתה בכלל העונש: (טז) אל האשה אמר. ולא אמר ותאכלי מן העץ כמו שאמר לאדם כי היא נענשה על האכילה ועל העצה כמו שנענש הנחש על העצה: עצבונך. פירש"י לער גדול צנים. וקשה שהיה לו לומר הרוך תחלה ונר' לפרש עצבונך הוא לער דס נדות דכל הרואה ראשה ואיצריה כבדים עליה: ואל אישך חשוקתך. פרש"י לתשמיש ואעפ"כ אין לך מנח לתצוה צפה אלא הוא ימשול צך. והקשה הרמ"זן כי אדרבה זו שצח צאשה שאמרו זו מדה יפה צנשים. ור' אצרהס פי' תשוקתך משמעתך שתשמע לכל אשר יאמר עליך כי את צרשותו לעשות חפצו. ונר' לפרש לפי שאמר לה הרצה ארצה עצבונך והרוך אמר לה ואף אם תרצי לשמור שלא ליקרב לאיש ולא תתעבר ולא תנטער ולאישך תשוקתך שיתר מה שהאיש רוצה לישא האשה רוצה לינחם ואף אם תאמר אכבוש את יארי מליזקק הוא ימשל צך ויקמך בעל כרחך: (כב) ועתה פן ישלח ידו ולקח גם מועץ החיים. וקודם לכן לא היה חושש שיקח ממנו כי כל זמן שלא יאכל מעץ הדעת לא היה עושה אלא מה שננטוה וגם שלא היה צריך לו: (כג) וישלחחו וגו' והדר כתב ויגרש. פי' הר' יוסף קמחי ששלחו בתחלה

ואח"כ חזר ויגרש וישכן את הכרובים וגו' :

ד (א) והאדם ידע את חוה אשתו . מה שדרשו רז"ל עלו למטה שנים וירדו לרצעה היינו אדם וחיה וקין והבל אזל התאומות שכולדו עמהם לא הזכירו שאינם מפורשות צפוסוק . וי"מ וירדו לרצעה היינו אדם וחיה וקין ותאומתו שהרי הבל לא נולד בלאתו פעם בדכתיב ותוסף ללדת את אחיו את הבל : קניתי איש את ה' . פירש"י ע"ס ה' שאני שותף עמו . והרמ"צן פ"י שאמרה הן הזה יהי' לי קנין לה' כאשר נמות שיהיה הוא במקומנו לעבוד את זרואו . או שיהיה כמו ויתהלך חנוך את האלהים . את האלהים התהלך נח . וקראה האחד צם קנין והשני הבל כי האדם להבל דמה ולא רתתה זה לפרש על כן לא נכתב טעם צם השני : בפרשת צראשית עד ויכלו אין צם שם של ד' אותיות ומשם ואילך עד קניתי איש את ה' לא תמצא שם של ד' אותיות לצד אלל ה' אלהים ומשם ואילך לא תמצא אלל שם של ד' אותיות לצד . והו' שדרשו רז"ל שרנה הצ"ה לצרוא את העולם צמדת הדין וראה שאינו מתקיים שתיק מדת הרחמים עם מדת הדין והקדימה לה ומשהגיע לקניתי איש את ה' שהיה אדם שותף בו אמר מעתה אינו יכול לעמוד אלל צמדת רחמים לצד לכך לא הזכיר אלל שם של ד' אותיות . א"א הרא"ש : (ב) ויהי הבל רועה צאן וקין היה עבד ארמה . ראוי ה' להקדים קין כי הוא הבכור אלל מפני שקין לא היה לו אומנות רק היה עובד את ה' כמו שאמרה חוה קניתי איש את ה' אלל לפי שראה הבל שתפש צאומנות לקח לו גם הוא אומנות ולכך הקדים הבל : (ד) והבל הביא גם הוא מבכורות צאנו . מה שלא נאמר בו ויצן מוצח ולא ויעל עולות כמו צנח . פ"י ר' יוסף קמחי כי לא הותר לו שחיטת צטר ועד שהותר לנח לא העלו עולות : וישע ה' אל הבל . פ"י ר' יוסף קמחי ללכך לא שעה אל קין שלא הציא אלל לאחר שמילא כרסו והיה לו להציא מן הבכורים קודם שנהנה הבל הציא מבכורות לאנו קודם שנהנה : (ה) לא שעה . פירש"י לא פנה כמו אל ישעו וצפרשת שמות פ"י אל ישעו אינו כמו לא שעה . וז"ל דמה שכ' כאן כמו אל ישעו על פסוק אחר אמר אל ישעו אל המזוחות : (ו) הלא אם תטיב שאח . פירש"י לשון נשיאות עון שאשאל לעונך . ור' אברהם פ"י שאת פניך כנגד למה נפלו פניך כי המתצייש כוצם פניו למטה . והרמ"צן פ"י אם תטיב יהיה לך יותר שאת על אחיך כי אתה הבכור וכך אמר לו למה חרה לך ולמה נפלו פניך כי צצשתו נפלו פניו ואמר לו למה נפלו פניך ממנו הלא אם תטיב יהיה לך יותר שאת ואם לא תטיב לא עמו לצד צצוחך רעה כי לפתח ציתך חטאתך רוצן להכשילך צכל דרכיך : (ח) ויאמר קין . פירש"י שנכנס עמו צצרי ריב ומלח . ור' אברהם פ"י שאמר לו כל התוכחות שהוכיחו השם . והרמ"צן פ"י שהוא דצק לוייה צהיותם צצדה שאמר לו נלא השדה הרגו שם צצמחר ונתכוון צהריגה זו כדי שיצנה העולם ממנו כי חשב שלא יהיה לאציו עוד זרע

כג פי' הטור בראשית על התורה

אחר ועוד כי פחד שיהיה צניינו של עולם מאחיו שנתקבלה מנחתו. וי"מ שחלקו העולם צנייהם קין היה עובד אדמה ונטל כל הקרקעות בחלקו והצל היה רועה לאן ונטל כל מה שבאוויר בחלקו ויהי זהויותם בשדה אמר קין להצל לא מאדמה ולך באוויר או כבדמה והצל אמר לו לא מאוויר העולם ונתאבקו זה עם זה ויקם וכו': ויקם קין. צמדרש מלמד שהפיל הצל לקין ואמר לו קין וכי אתה אומר להרגני והלא אין צעולם אלא שנינו וממל עליו והניחו לקום ואז עמד עליו והרגו ולא היה יודע איך יהרגנו עד שראה שני עורצים נלחמים זה עם זה ועמד על חזירו והרגו וקצרו בארץ ועשה קין גם הוא כן: (ט) השומר אחי אנכי. פי' לא היה צשמירתי אצל אתה שהוא צשמירתך למה לא שמרתו: (יא) ארור אתה מן האדמה אשר פצתה אה פיה. ותימא מה חטאת היא כך מקבלת כל דבר ששופכין עליה ומתרחים שכוונה לכסות וצלעה כל הדם עד שלא נשאר אפי' רושם. ופירש"י ארור אתה מן האדמה יותר ממה שנתקללה היא כבר צעונה וגם צו הוסיפה לחטא הנני מוסיף לה קללה לא תסוף תת כחה. והקשה הרמ"ן כי בכאן לא ארר האדמה צעצורו כאשר באציו אצל אמר שיהיה ארור ממנה. ופי' הוא ארור אתה מן האדמה פי' מן האומנות שלך שאתה עובד אדמה זה אני מקללך שאף אם תעבוד את אדמתך לא תשצב לחם שלא תוסיף תת כחה לך כגון גפן ותאנה לא יתנו חילם ועץ השדה לא יתן פרוי וגם כי תעבוד אותה לחרוש ולזרוע לא תוסיף תת כחה לך כאשר צתחלה כי זרע רב תוציא ומעט תאסוף: (יג) גדול עוני כגשוא. פי' הרמ"ן שהוא וידוי אמת כי גדול עוני מסלוח ונדיק אתה ה' וישר משפטך אע"פ שענשת אותי הרצה וגרשת אותי מעל פני האדמה כי צהיותי נע ונד לא אוכל להיות צמקום אחד והנה אני מגורש מעל פני האדמה ומפניך אסתור כי לא אוכל לעמוד לפניך להתפלל או להקריב קרבן ומנחה כי צשתי ונכלמתי אצל מה אעשה כי כל מלאי יהרגני ואתה צרחמיק הרצים לא חייצת אותי לכן יקדמוני רחמיק שלא אענש עוד יותר ממה שחייצת אותי כי כשאהיה נע ונד לא אצנה לי צית וגדרות צשום מקום ויהרגוני החיות כי סר ללך מעלי: (טו) הרג קין שבעתים יוקם. פי' הרמ"ן כל הרג קין שצעתים יוקם ממנו כי אעניש שצב על חטאתיו כי אני הצעחתיו שלא יהרג צצביל יראתו שירא ממני והתודה על חטאתיו: וישם ה' לקין אות. ולא אמר ויתן לו השם אות ששם לו אות קצוב שיהיה עמו תמיד ואולי כשהיה נוסע ממקום למקום לא היה לו מאת השם מורה הדרך אשר ילך זה וזה ידע אשר יקראנו אסון בדרך ההוא: (יז) וישב בארץ גור. שכיון שצב צתשובה ויתר לו הצ"ה מחלה שגור עליו נע ונד ואח"כ וישב. והרמ"ן פי' וישב בארץ נוד שלא הלך בכל העולם אצל צאותה הארץ ישב נוד תמיד ולא נח צמקום ממנה כלל ונקראת ארץ נוד על

שמו: קדמת ערן. שבכל מקום רוח מזרחית קולטת גבי אדם כתיב וישב מקדס לנן ערן והכא קדמת ערן וגבי משה אז יבדיל משה שלש ערים מזרחה שמש: (יז) ויהי בונה עיר. פי' הרמ"ז כי מתחלה לא צנה שהיה סבור להיות עירי ומשכולד לו זן צנאה וקראה על שם צנו כלומר שהוא היה ארור ולא יללחו מעשיו צארץ לכך קראה על שם צנו ולומר כי הוא חין לו עיר ומושב צארץ אלא יהיה נע ונד אלא היה הצנין לחנוך כאלו הוא צנאה. ומדכתיב ויהי צנה עיר ולא אמר ויצן עיר אנו למדין שכל ימיו היה צונה צה שלא היו מעשיו מלליחין: וכתבו תולדות קין ומעשיו להודיע כי השם ארך אפים והאריך לו כי הוליד צנים וצני צנים. ורבותינגאמרו שהאריך שנים רבות ומת צמזול. והקרוז כי לא היו תולדותיו רק אלו שש דורות עד המזול: או שהיו בתולדותיו יותר דורות ולא היה לריך לשפר צהם וספר צאלה להודיע מי היו המתחילין צצנין הערים ומרעה הלאן וחכמת הניגון ומלאכת המתכות. וכתב תוכחות למך עם נשיו להודיע כי הוא צצני ונכרתו טרם הולידם: (כג) ויאמר למך לבשיו. כתב הרמ"ז שגראה מפשט הפסוק כי היה למך איש חכם מאוד בכל מלאכת מחשבת ולמד לצנו הצכור ענין המרעה כפי טבעי הצהמות ולמד לצנו השני חכמת הניגון ולמד לשלישי ללוטוש ולעשות חרצי' ורמחין וחניתות וכל כלי המלחמה והיה נשיו מתפחדות שלא יענש להביא החרב והרליחה צעולם והנה הוא תופש מעשה צצותיו כי הוא זן המרנח הראשון וצרא משחי' לחצל והוא אמר להם אחי לא הרגתי איש לפנעים וילד לחצרות כאשר עשה קין חצל ישמרני השם מן ההריגה יותר ממנו שאין החרב והחנית ממייתן שיכול אדם להרוג צפנעים וחצרות שימו' צמייתה רעה יותר מן החרב ואין החרב גורם הרליחה ואין על העושהו חטא. ור' יוסף קמחי פי' צצביל שנשא למך שתי נשים והיו שתקוטטות יחד אמר להם מה פשעי מכל אדם שאין שלום צציתי וכי הרגתי צני אדם וחנקתי ילדים דעו כי הקצ"ה יפרע מכס כי קין שחטא אמר לנקום שצעתים כל שכן שינקום אותי שצעים ושצעה. ואחרים פי' שהיה מגוס שהרג אנשים וילדים כדי שיפול עליהם פחד וייראו ממנו ויעשו שלום צציתו: (כו) אז הוחל לקרא בשם ה'. פרש"צס התחילו להתפלל לה' מתוך צרות שנתחדשו. וי"מ הוחל נצטטל כמו לא יחל דצרו. וי"ט התחילו לקרוא לע"ז צסס ד':

ה (א) זה ספר תולדות אדם. הצנים אשר יזכיר צפרשה.

ולפי דעתי רומז לכל התורה כי כל התורה כולה ספר

תולדות אדם ונכך לא אמר ואלה תולדות אדם כמו צשאר מקומות:

(ג) ויולד בדמותו בצלמו. ידוע כי כל הנולדים מן החיים יהיו כדמות

המולידים אלא צצביל שנתעלה צדמותו וצנלמו שנא' צו צדשות אלקים

עשה אותו פי' שאף תולדותיו היו צאותו הכלל והדמות ולא אמר כן צקין

כה פ"י הטור בראשית על התורה

והצל שלל רעה להמריק צהם אללל צסת שממנו הוספת העולם . ולפי המדרש נחמל שכל ק"ל שנים הוליד שדן ורומין ולילין : (ד) וידרו ימי אדם . צעצור אורק ימי חיי אלה הראשוני' פי' ימיהם טרם הולידם ולמר הולידם והסיצה צאריות הימים כי אדם מעשה ידיו של הקצ"ה ונעשה צתכלית השלימות וגם אחר שחטט ונקנסה עליו מיתה היה צטצע לחיות זמן רב וצמי המצול נתקלקל האויר והלכו ימותם הלוך וחסור ושם שגולד קודם המצול וחי שש מאות הועיל לו החזוק שגולד צו והזיק לו האויר שגולד צו וצניו שגולדו אחר המצול נתקלרו ימות' ושצו לארצע מאות והיה זה עד ההפלגה וכאשר משל עליהם שנוי האוירות צהפלגה נתקלרו עוד כי פלג אשר צימיו נפלגה הארץ שצ לחני ימיהם למאתים שנה . ונראה כי צדורות אצרהם יחמק ויעקצ היו הימים שצעים שנה כאשר הזכיר משה צתפלתו אצל הדיקים צדורותם ירלת ה' תוסיף ימים כי פרעה תמה על יעקצ והוא מפליג לו צדורות אצותיו כמו שאל' ולא השצו את ימי שני חיי אצותי . והרמצ"ס כתצ שאלו שהאריכו ימים היו יחדים צדורם מפני הנהגתם צמזונותם או ע"ד נם ושאר צני אדם חיו צשנים המורגלים צטצעס . והקשה עליו הרמצ"ן כי לא היו אלו נציאים שיעשה להם נם וגם איך יאריך ימים צתקון הנהגות כפלי כפליים מכל אנשי דורם :

ו (ב) ויראו בני האלקים . פי' בני השמים והשופטים . צל לומר כי הדיינים אשר להם לעשות

המשפט צניהם עושים חמם צגלוי ואין מונע אותם : (ג) בשגם הוא בשר -פירש"י שגם יש צו שהוא צשר גאעפ"כ אינו נכנע ומה יעשה אם היה אש או דצר קשה . ור' אצרהם פי' אומר לא יעמוד רוחי צאדם לעולם צעצור החמם הזה ועוד כי צעצור שהאדם הוא צשר ויגיע עד עת שיחמר ופי' הוא כמו גם צשהוא צשר . והרמצ"ן פי' לא יעמוד רוחי צאדם לעולם צעצור שגם האדם הוא צשר ככל צשר הרומש על הארץ צצוף וצצהמה וצחיה ואינו ראוי להיות רוח אלקים צקרצו . והענין לומר כי אלקים עשה את האדם ישר להיות כמלאכי השרת צנפש אשר נתן צו והמה נמשכו אחר הצשר וצתאוות הגופניות נמשל צצהמות לכן לא ידון עוד רוח אלקים צקרצו אצל אאריך להם אפי אם ישצו: (ד) הגפילים היו בארץ . פירש"י שנפלו והפילו העולם ולשון נפילים צעצור שיפול לצ אדם עליו מפחדס . וי"א שכל הרואה אותם ירא ה' שיפול עליו מרוב גוצהס . ור' יוסף קמחי פי' נפילים לשון גדולים כמו ואולם הר נופל צול שפרושו הר גדול : בני האלקים . צני הגדולים שכשהי' רואים צצנות האדם אשה יפה צצורה לקחו אותה צאונם וילדו להם כמותם צעלי אורה : אשר יבאו . פיר"שי צני הגדולים . והרמצ"ן פי' כי אדם ואשתו נקראו צני האלקים שהיו מעשה ידיו והוא אציהם ואין להם אצ זולתו והוא הוליד צנים וצנות רצים כדכתיב ויולד צנים וצנות רצים והיו האנשים האלה

כּו על התורה **בראשית** פּי' הטור

הגוליים ראשונים מאצ ואס צשלימות גדולה מן הגוצה והחזוק כי נולדו צדמות אציהס. ויתכן שהיו כל צני הקדמונים אדם שת אנוס נקראי' צני האלקי' כי היו שלשת אנשים האלה צדמות האלקים ואז הוחל לעבוד ע"ז והוחל לצא צצני האנשים חולשא ורפיון וכאשר הוחל האדם לרוב ונולדו להס צנות היו אלה צני הראשונים צחוקס ולרוב תאוותס היו צומרים הנשים הטובו' צעלי הקומה והצריאו' ואמר כי מתחלה לקחן אותס להס לנשים דרך חמס ואח"כ צאו עליהס דרך זנות אל צנות האדם שאינס צאותה המעלה ולא נודע הדצר עד שהולידו להס צנים והכירו כי אינס מצני שאר האנשים רק מצני האלקים האלה נולדו שהס גדולים מאוד והס נפלו מאצותס צכח וגוצה מל' לא נופל אנכי מכס והמה גצורים משאר צני אדם. ואמר שיהיה זה צדורות הראשונים אשר היו נקראים צני האלקים צהיותס צתכלית השלמות שהולידו מצני האדם נפילים וגס אחרי כן כי הנפילים עצמס הולידו נפילים מהס. ופי' מעולם כי האנשים אחרי דור המצול כאשר יראו גצורים יזכירו אלו ויאמרו כבר היו גצורים מאלה לעולמים אשר היו לפנינו והיו אנשי השס צכל הדורות אחרי כן: (ו) ויגהם ד' ויהעצב אל לבו. דצרה תורה כלשון צני אדם והענין כי מרו ועצבו את רוח קדשו צפשיהס. וענין אל לצו כי לא הגיד זה לנביא שלוח עליהס וזה הלשון נופל על המתשצה שהוא כמו לדצר אל לצו: (ה) וגח מצא חן. דורס צצ"ר לא שהיה כדאי לינלל אלא שמלל חן. נח אותיות חן:

פרשת נח

(ט) אלה תולדות נח. י"מ תולדות לשון קירותיו כמו אלה

תולדות צני נח. ואלה תולדות השמים.

ומה שהחזיר ויולד נח צצנילשהפסיק ואמר איש לדיק תמים היה צדורותיו להודיע למה לוהו צתיצ' ואע"פ שאמ' כבר למעל' ויולד נח את סס ואת חס ואת יפת החזי' להזכירס פעס אחרת לומר שאינו כשאר אצותיו שהולידו צנים וצנות וזה טעס שאמר שלשה צנים הזכיר מספרס לומר בי אלה שלשה לצד היו תולדותיו ונללו צוכותו: איש צדיק תמים היה. פי' לדיק תמים שהיה זכאי ושלס צלדק וראוי לינלל מן המצול שאין לו עונס כי לדיק הזכאי צדין הפך הרשע כדכתיב והלדיקו את הלדיק והרשיעו את הרשע אלל בצצרהס שאמר לעשות לדיקה ומשפט צצח אותו צלדק שהוא משפט וצרחמים שהוא הלדיקה. ור' אצרהס פי' לדיק צמעשה ותמים צלבו. ואמר את האלקים התהלך נח שהולך אחרי השס ולא אחר הצרי השמים ומנחש ועונן וכ"ס אחרי ע"ז. או צל לומר כי נביא היה כמו אחר ד' תלכו ואותו תיראו דנאמר צהרתקת המתנצח לצ"ז: בדורותיו. פי' רש"י יש דורשים אותו לשצח ויש לגנאי. והרמז"ן פי'

כז פ"י הטור נח על התורה

לפי הפשט שהוא לצדו לדיק צדורות ההס שאין צדורותיו לא לדיק ולא תמים זולתו. וכן כי אופך ראייתי לדיק לפני צדור הזה שאין אחר צדור ראוי לנלל זולתו. ולומר צדורותיו כי דורות רבים עברו נעצת שהשחיתו ואין לדיק צארץ זולתו ולא יקשה עליך דברי רבותינו צמחותלח כי הכתוב אינו מספר רק שאין לדיק אחר ראוי לינלל מן המצול מכל הצדורות ההס. וי"מ צדורותיו צדורות שלפני המצול וצדורות שלאחר המצול: (י) את שם את החם ואת יפה. יפת הוא הגדול כדכתיב אח"כ יפת הגדול אלף שהקדים שם צשציל מעלתו וחם הוא הקטן והזכירו אחר שם כי כך סדר תולדותם שם וחם ולא רצה לומר שם ויפת וחם כי אז היו כולם נזכרים שלא כסדר תולדותם ואין ליפת מעלה שיצטל הסדר צשצילו: (יב) כי השחית כל בשר. פירש"י אף צהמה חיה ועוף השחיתו דרכם ליזקק לשאינן מינם. וכתב הרמב"ן א"כ מה שכתב אחרי כן כי מלאה הארץ חמם מפניהם ולא מפני כולם ללא שייך חמם אחי' ואצמה אלף מפני מקנתם וסיפר עונש האדם לצדו. א"כ צכולס קאמר שגם צהמה ועוף לא שמרו צזה תולדותם והיה כל צהמה טורפת וכל עוף דורס והס גם הס עושים חמם. וע"ד הפשט כל צשר זה כל האדם ולמטה מפרש כל צשר אשר צו רוח חיים ומכל החי מכל צשר חיה ועוף אלף כלן כל צשר כל אדם וכן יצא כל צשר: (יג) כי מלאה הארץ החם. שלא נחתם גזר דין שלהם כי אם על הגול שהיא מצוה מושכלת אין צה צורך נציח ועוד שהוא רע לשמים ורע לצריות: והגני משחיתם את הארץ. פירש"י מן הארץ. ור' אצרהס פי' שמלת משחיתם מושכת ענמה ואת אחרת עמה והגני משחיתם ומשחית את הארץ: (יד) עצי גופר. שראויין לידון צלש וגפרית כאלשי סדום ועמורה: מבית ומחוץ בכופר. פירש"י צופת ונ"ל שנצטננו סצציי הציצה שלנ"כ היה נימות. וי"מ כופר נקרא כל דבר שמדציקין צו כמו צפת וסיד וקונייא: (טז) צוהר. איכא מאן דאמר אצן עוצה ואיכא למ"ד חלון ומקשינן למ"ד חלון והלא לא שמשו המאורות כל שנת המצול ומשני שעשאו כדי לידע מתי יכלו י"צ חדשים. וקשה וכי לא היה יכול לחשוב מתי תכלה השנה ומיהו אינו קושיא אע"פ שלא שמשו המאורות הוצרך לחלון לכמה דברים וכן מצינו לצסוף שהוצרך לו צשליחות העורב דכתיב ויפתח נח את חלון הציצה אשר עשה: (יז) ואני הגני מביא את המבול. פירש"י הגני מסכי' עס אותם שאמרו מה אנוש כי תזכרנו. והקשה הרמב"ן ואני תמי' ואיך יסכים עמם והוא משאיר להם שארית לפליטה גדולה ונח וצניו וכל חי להצות זרעם ואולי הוא הסכמה לרעתם שלא יחמול עליהם: (יח) והקימותי את בריתי אתך. פירש"י צרית היה צריך על הפירות שלא ירקצו. ור' אצרהס פי' שהסם נשצע לו שלא ימות צמצול הוא וצניו אע"פ שאינו מפורש כמו שצינו צמסנה תורה נשלח אלנשים לפנינו. ומלת והקימותי

כח

על התורה

נח

פי' הטור

שלקיים שזעתי וקרוצ הדבר שזה רמו נקשת ופי' צרית הסכמה שזמרו שניהם מגורת צרו לכס . והרמז"ן כתב ויותר נכון כדרך הפשט כי ענין והקמותי לומר צעת שיצא המצול תהיה צרית קיימת אתך שתצא אל התיצה אתה וציתך ושנים מכל החי להחיות כלו' שתחיו סס ותקיימו ללאת משם למיים והצרית הוא דבר השם כשיגזור אומר צלי תנאי: (יט) ומכל החי מכל בשר . כ' הרמז"ן ידוע הוא כי החיות רצות וממם גדולות כמו פילין ורמאים וגם רמש האדמה ועוף השמים אין מספר והנורף להציא מכולס ומאכלס לנורף השנה ולא תכילס התיצה ולא עשר כיונא צה אלא מעשה גם שהחזיק מועט את המרובה ואין לומר א"כ יעשה קטנה ויסמוך על הנס משום שהשם נזה לעשותה גדולה שיראוה בני דורו ויתמהו עליה וידברו צענין המצול ויחזרו צתשובה ועוד עשה אותה גדולה למעט הנס כי כן דרך ככל הנסים שצתורה לעשות כל אשר יהיה ציד האדם לעשות והשאר יהיה ציד שמים: (כ) שנים מכל יבאו אליך . פי' הרמז"ן הודיעו כי יצאו אליו מעצמן ולא ינערך לנוד אותם צהרים וצמעשה פי' שצאו זכר ונקבה וזה היה צכללס . ולריך לומר צפי' ואע"ג דכתיב צקרא לעיל תציא שריך להציאם תציא אל התיצה קאמר שלאחר שימלאו עצמם אליך קהם צידך והציאם אל התיצה ואחר כן אמר שיקח מן הצהמה שצעה וצאלה לא נאמר שיצאו אליך אלא שתקח אותם כי הצאים לינלל ולהחיות זרע צאים מאליהם צבל הצאים ליקרב עולות לא גזר עליהם שיצאו מעצמם לישהט כי הצוואה של שצעה שצעה היתה כדי שיקריב מהן קרבן צלאתו מן התיצה ונ"ל לפירושו ומן הצהמה אשר לא טהורה היא שנים דכתיב צתרי' לאו אתקח לך דלעיל דכתיב צצהמה טהורה קאי: (כב) ויעש נח ככל אשר צוה אותו אלהים . שעשה התיצה ואסף המאכל וכו' והכתוב השני ויעש נח ככל וכו' לצאר כי לא נפל דבר מכל אשר נזה:

ז (א) ויאמר ד' לנח . הודיעו כי צמדת הרחמים ימלט אותו ואת זרעו: בא אהה וכל ביתך אל

התיבה . לפי שעשה התיצה ימים קודם המצול וכאשר קרב עת המצול נזהו שיצא הוא וכל ביתו אל התיצה . ולפי שאמר לו צראשונה אתה וצניך ואשתך וגסי צניך אתך הודיעו עתה כי צוכותו לצדו ינילס שלא אמר אתכם ראיתי לדיק לפני וליוהו שיקח הוא ויציא מן הצהמה הטהורה ומן העוף שצעה והודיעו יום המצול שצו יצא אל התיצה וכן עשה: (ב) מכל הבהמה הטהורה . פירש"י העתידה להיות טהורה לישראל מלמד שלמד נח תורה . והרמז"ן פי' שפירש לו סימני טהרה אלא שהפסוק מקלר: צצהמה כתיב שצעה שצעה איש ואשתו וצעופות כתיב זכר ונקבה לפי שהצהמות נרצעין אמר אותן שדצקו זה צזה איש ואשתו ולא נרצעו אצל עופות דלא שייך צהו רציעה אמר זכר ונקבה: מכל הבהמה הטהורה

כט פי' הטור

בח על התורה

וגו' שבעה שבעה. מזה למד נח להקריב קרבן בצלחתו דללו לקיים העולם לא היה לריך ז' זכרים וז' נקבות אללא כדי להקריב קרבן מן הזכרים היתרים וכן עשה שהקריב עולות שצלות זכר: (ח) מן הבהמה שההורה ומן הבהמה אשו איננה שהורה וגו' שנים שנים באו ל נח. פירש"י כולן הושוו זמנין זה מן הפחות שנים היו. וי"מ שנים שנים שצלו כולם זוגות זוגות זכר ונקבה וגם שצעה מהטהורות היו זוגות זוגות. והרמז"ן פי' שכן היה שצלו כולם שנים זכר ונקבה ונח הוסיף להביא מן הטהורים ששה זוגות כי הצאים לינצל צלו מעצמם ואשר לנורף קרבן טרם לחריהם: אשר איננה שהורה. ומה שלא אמר אשר לא טהורה כלעיל משום דלעיל קאי אמה שלפניו מן הטהורה שצעה שצעה פי' שטהורה להקריבה וקאמר מן הבהמה אשר לא טהורה להקריבה אללא לאכילה שנים שנים והכל קאמר אשר איננה טהור' כלל לא לאכילה ולא להקרב' וכללם שניהם ביחד. תדע לך דצפ"ק דפסחים דיליף מהכ' שעיקם הכתוב שמנה אותיות ולא הוליא דבר מגונה מפיו ומייתי מקרא צתר' ואמאי לא מייתי מקרא קמא אללא היינו טעמא דכפרישית דלא הוי מני למימר צקרא קמא הטמא' דלא איירי אללא צשאינה ראויה להקריבה וטהורה לאכילה. אצל הרמז"ן פי' שמכל מינין הטהורין הקריב כדכתיב ויקח מכל הבהמה הטהורה ומכל עוף הטהור ויעל עולות והוסיף לישראל צקרבנותיהם שיהיו מן הצקר והלאן ומן הטהורים וצני יונה. כתב הרמז"ן מה שאמר צפעס השלישית כאשר צוה אלקים את נח מלמד שעשה כל אשר צוהו וכניסת התיבה שהו' נמשך למעלה עם ויצא נח לומר שצא נח וצניו ואשתו ונשי צניו אלל התיבה ומן הבהמה והעוף והרמש שנים שנים צלו אליו אלל התיבה וכלם צלו אהו שנכנסו צתיבה מפני מי המצול כאשר צוה אותו אלקים ומה שאמר אחר כן ויצאו אלל נח אלל התיבה להודיע שלא נאספו אליו כלל ולא צלו עד ענש היום שהיה הגשם וצא הוא צתיבה כי האל הוא צוה ורומו קצנא צרגע אחד. ופי' והצאים זכר ונקבה מכל צשר צלו כי הצאים אלל תוך התיבה היו זכר ונקבה שהכניסם צתיבה כן ולכך אמר כאשר צוה אותו אלקים כי הוא מצוה עליו שיכניסם לתוכה ומקר' חסר היום ופי' שנים שנים צלו אלל נח ויכניסם כאשר צוה. ויתכן כי ויעש נח ונח צן שש מאות שנה והפסוקים עד צשנת שש מאות שנה אינם משפריס מעשה אללא ויעש נח ככל אשר צוה ה' כולל הענין כולה לומר שעשה ככל אשר נצטוה ולא הפיל דבר ועשה התיבה ואסף המאכל ולקח מהבהמה והעוף הטהור' שצעה שצעה ציוס אשר צוה אותו אלקים ואחרי כן ספר ויהי צשנת שש מאות שנה לחיי נח נגמר הענין. ור' אברהם פי' כי ויצא נח וצניו ואשתו ונשי צניו אהו אלל התיבה לא שנכנסו לתוכה אללא שצלו כלם אליו צעשור לחדש השני כי ציתו קרוב אלל התיבה היה וטעם מפני מי המצול מפחד מי

המצול ולשבע' הימים היה מי המצול ונאספו כולם לתוכה וסגר את הפתח ולינו ככון ע"כ: (יז) ויהי המבול ארבעים יום. פירש"י אין יום הראשון מן המנין שאין לילו עמו ונמלאו מ' יום כלן כ"ח זכסלו. ומקשים על דבריו שהוא ז"ל פי' אחר כן מקצה ק"ן התחילו לחסור והוא א' צסיון ביד זכ"ז זכסלו פסקו הגשמים הרי שמונה שבעה עשר זמרחשוון זכלל המ' ומתראים דבריו דלגזי ירדת הגשמים אין מונה יום י"ז לפי שאלמר זו מ' יום ומ' לילה אצל כשמונה ק"ן של תגזורת המים מתחיל מכ"ז זכסלו כאלו התחיל למנות ירדת הגשמי' מ"ז זמרחשוון: (יט) והמים גברו. ויגברו המים. פי' שנתרצו מאוד כי לרצוי הגדול יקרא לשון גזורה ויתכן כי פי' ויגברו שהיו צאים זשנף ועוקרים האילנות ומפילים הצניינים כי לכח יקרא גזורה כי הכח זגזורה כמו גם גזרו חיל: (כב) מכל אשר בארבעה מתו. ולא דגים שזים אפילו למ"ד מי מצול רותחין היה אפשר שזרחו לתהומות וצניקי הסלעים ונחצאו שס וליכא למ"ד שזרחו לאוקיינוס: (כג) וימח את כל היקום. אחרי שאמר ויגוע כל צער וכל אשר בחרצה מתו הוסיף לומר וימח שנמוחו הגופי' והיו למים כענן ומחה אל מי המרים כי היו המים רותחין כדברי רז"ל. וימחו מן הארץ. ששכח זכרם שאין להם זרע ולע"פ שכר כתיב שהכל מתו הוררך לומר כן להשמיענו שלא היה לא עוף ולא שרץ שימאר לו צאים או זרע זכל עץ או תחת הארץ כי הכל נמוחו ויתכן שיהיה פי' הפסוק וימח את כל היקום אשר על פני האדמה כי מאדם ועד זבהמה ועד עוף השמים נימוחו מן האדמה ולא נשאר רק נח.

ח (א) ויזכור אלהים את נח. פירש"י זכר להם שדבקו

במייניהם וכו'. והרמב"ן

כתב לנח זכר נדקתו וזכרת לו צרית להחילו ונח יכלל זרעו עמו אצל הזכירה זחיה וזבהמה אינה זזכותם שאין להם לא זכות ולא עונש אלא שזכר להם את דבר קדשו שאמר והיה העולם והרצון אשר לו זצריאת העולם עלה לפניו ורצה זקיומם וזכר להויתאם שלא יכלו זתיצה. וישבו המים. שנחו כמו וחמת המלך שככה או שהוא מלשון הסתר דבר והצלנו ללמד שנצלנו מי תהום זמקומם והכי איתא זסדר עולם המים העולים למעלה נגזה אותם הרוח והיורדין למטה נצלנו זמקומם: (ב) ויכלא הגשם. לא זגשם של מצול איירי שאותו פסק לסוף מ' לירידתו אלא שלא ירד גשם עד זאתם מן התיצה וחזרו השמים זרות המזק כזרזול ולא הוריד על ומטר כלל ויצא האויר: (ג) וישבו המים מעל הארץ הלוך ושוב. פי' שהיו חסרים מעט מעט עד שחרצו פני האדמה: ויחסרו המים מקצה ק"ן. דבק עם ותנח התיצה לומר שחסרו ציום ההוא חסרון גדול שנחה זו התיצה: (ד) ותנח התיבה בחדש השביעי. פירש"י הוא סיון והוא שביעי להפסקה וממנו אתה למד שהיתה התיצה משוקעת זמים י"א אמה. וכתב

הרמב"ן כ"ך הוא צ"ב כאשר כחז"ר רש"י אצל כיון שמדקדק במקראות אחר מדרשי אגדה לבאר פשטי המקרא הרשה אותנו לעשות כן כי שצביעים פנים התורה נדרשת ומדרשים רבים חלוקים בדברי רבותינו. והקשה הוא ז"ל על פירש"י דותנח התיבה מונה שציעי להפסקת הגשמים וזקרא דצתרי' כתיב והמים היו הלך וחסור עד החדש העשירי מונה לירידת גשמים. ועוד היכי מוכח שהיתה משוקעת צמים י"א אמה מתוך שרולה להשוות חסרון המים לכל הימי' ונותן לד' ימים חסרון אמה צביל שחסרון ט"ו אמה שהוא גובה המים שעל ההרים צס' יום שמא' צסיון עד א' צלצ והרי לפי חשבון זה צא' צלצ נראו ראשי ההרים וצא' צתשרי חרצה הארץ והנה צס' יום חסרו כל גובה ההרים שהם כמה אלפים אמה. ועוד כי שלח היונה צ"ג צאלול ומים על פני כל הארץ והאילנות מכוסים והנה חרצו כולם צ"ג ימים. ועל דרך הסברא אם היתה משוקעת צמי' י"א אמה הוא יותר משליש קומתה' תצבע צעצור היתה רחבה מלמטה וכלה מלמעלה אל אמה הפך שאר הספינות ויש זה כצדות גדולה. ופי' הוא כי ק"ן ימים של חגורת המים צכלל מ' יום של ירידת הגשמים כי הם עיקר הרצוי והתגזרות והחלו לחסור צ"ז צניסן שמי"ז צמרתשוון עד י"ז צניסן ק"ן ימים ונחה התיבה שלשים יום אחר שחסרו על הרי אררט והוא י"ז לחדש אייר שהוא שציעי לירידת גשמים. ואחרי ע"ג יום דהיינו צא' לחדש אלז והוא י' לירידת גשמים נראו ראשי ההרים. א"כ כתב והוא הנכון כי ק"ן ימים ודאי מתחילין מחדש השני והוא חדש מרתשוון וכלו צט"ז לחדש ניסן ובו ציום נחה התיב' כי אז העציר השם רוח קדים עזה וישם המים לחרצ' שחסרו מאוד ותנח התיבה וקודא אותו שציעי שהוא שציעי לתשרי שהוא ראש השנה שממנו היו מונין שנים וראשי חדשים עד יציאת מזרים שזוה הצ"ה שיהא ניסן ראש לחדשים אצל מתחלה היה תשרי ראש לחדשים כמו לשנים והראי' כי לא אמר הכתוב ויחסרו המים צחדש פלוני ציום פלוני והיו המים הלך וחסור עד החדש השציעי ותנח התיבה צו כאשר אמר צמחרון האמר שראו צו ראשי ההרים כי ציום החסרון נחה התיבה. והסדר צענין הזה כי ציום רדות הגשמים צבקעו מעיינות תהום רצה ולרוצות השמים נפתחו והיה האויר לח מאוד וכל הארץ מלאה מים ועמדו כן צגזורתם ק"ן יום לירידת הגשם ואז העציר השם רוח חזק מאד צשמים וצארץ ויסכרו מעיינות תהום ולרוצות השמים נסגרו ויצא האויר מאוד צרום המייצא וחסרו הרצה ציום ההוא ותנח התיבה שהיתה משוקעת צשתים או שלש אמות ואחר ע"ג יום צלאחד לחדש העשירי והוא חדש תמוז נראו ראשי ההרים ומקץ ל' יום צעשתי עשר חדש צעשרה לחדש פתח חלון התיבה ואחר ג' שצעות הלכה היונה מאתו ולאחר מ' יום הסיר מכסה התיבה. ופי' ויעצר אלקים רוח על הארץ שהיתה רוח גדולה וחזק וינאה מצטן הארץ על פני תהום ומרחפת על פני המים ויסכרו צו מעיינות תהום כי לא אמר הכתוב ויעצר אלקים רוח על המים: (ה)

לב

על התורה

בה

פי' הטור

והמים היו הלוך וחסור עד החדש העשירי בעשירי. כמו מקרא מסורם הוא ופי' שהיו הלוך וחסור עד שנראו ראשי הרים צחדש העשירי והשמייענו שצב"ג חסרו ט"ו אמה אצל צמסרון הראשון למנוח התיצה לא יענו כמה היה כי לא הולך הכתוב להודיע לא השיקוע ולא החסרון. והנראה לדעתי משוט התיצה מפני היות המים נוצעין מן התהומות והיו רותחין כדברי רבותינו ז"ל ע"כ הלכה על פני המים שאל"כ היתה נשקעת לרוח כוצד שצה מרוצ המאלכל ושאר העניינים שצתוכה וכאשר נחו המים מנציעתם ומרתיתת' וחסרו ג"כ צרות מיד נכנסה התיצה צתוך המים ככוצד משאה ותנח על הבר. והנה גם לדברינו וגם לדברי רבותינו ז"ל ולדברי כל המפרשים יהיה הרי אררט מן ההרים הגזוהים אשר תחת כל השמים שהיו המים עליהם ט"ו אמה וזה קשה כי הידוע צהר היוני שגזוה מהם הרצה מאוד וארץ אררט נשפל הכדור קרוב לצבל ואולי נאמר כי היה החסרון צ"ו לחדש השביעי גדול מאוד מט"ו אמה וקודם לכן נראו ראשי ההרים הגזוהים מכרי אררט ויקר מקרה התיצה שהיתה צחדש השביעי על הרי אררט ונחה על ראשי ההרים ההם ומעת שכלה הגשם ה' פותח החלון וסוגר כראונו ואחר ע"ג ממנוח התיצה השגיח מן החלון ונראו אליו ראשי הרי אררט וחזר וסגר אותו ולאחר מ' יום שלח העורב ולא אמר הכתוב ויהי צחדש פלו' ויפתח נח אלל אמר ויהי מקץ מ' יום להגיד כי מעת שנראו לו ראשי ההרים המתין מ' יום כי חשצ שצומן הזה נראו ראשי המגדלים ונגלו האילנות וימאלו להם העופות מנוח ופתח החלון לשלח העורב וצחדש הראשון הוא חדש תשרי חרצו המים וצחדש השני הוא מרחשוון ק"ז צו יצה הארץ וילאו מן התיצה ע"כ. וקלת קשה מה שאמר מה שנראו ראשי ההרים קודם לעשירי צא' לחדש דהא כתיב צאחד לחדש נראו ראשי ההרים ולא אמר נראו לו ראשי ההרים אלמא דקודם לכן לא נראו כלל וגם מה שאמר נראו ראשי ההרים חוזר אחרי אררט דוקא קשה: (ו) ויהי מקץ מ' יום ויפתח נח. פירש"י מקץ מ' יום משנראו ראשי ההרים וקשה א"כ אמאי לא מצאה היונה מנוח. ומיהו הרמ"צן כתב צוה שאין מנהג העופות לנוח על ראשי ההרים הגזוהים צמקום שאין אילן לקנן עליו ולכן לא מצאה היונה מנוח עד שנראו האילנות. ומיהו קשה שהרי כ"א יום עשה צשליחות היונה ומ' יום מא' צאצ משנראו ראשי ההרים והיה צ' צתשרי וקרא קאמר דצא' צתשרי חרצו המים. וצערוך פי' מקץ מ' יום משפסק תגצורת המים והוא א' צסיון ולסוף מ' יום שהוא י' צתמוז פתח חלון התיצה ולצסוף י"ז צתמוז שלח היונה ולא מצאה מנוח לכף רגלה ולסוף ז' ימים עוד שלחה ותשצ אליו ועלה זית צפיה שהיה קרוב לראיית ראשי ההרים ומצאה מנוח לכף רגלה: (ז) ויצא יצא ושוב. שאמר אולי יפגע צו לנה ונמאל העולם חסר מין אחד מוטב יקח מן הטעורים שהן שצעה שצעה שאפי' אם יקרנו מקרה לא יבלה המין: (ט) ולא מצאה היונה מנוח. אע"ג דאיכא מ"ד לא ירד מצול לארץ

ישראל לא נחה שם משום הצלל. ועוג נפלט סביב התיבה שנלטונה סביבותיה. והנכון כמו שכ' הרמ"ן אע"פ שלא ירד שם מצול מ"מ משאר המקומות צאו שם המים שלא היה גדר סביב למנוע משם המים דקרא לא קאמר שלא ארץ לא גושמה ציוס ועם שלא נפתחו צה מעיינות תהום ולרובות השמים: (יא) והגה עלה זית טרף בפיה. כתב הרמ"ן מפשט זה הכתוב יראה שלא נעקרו האילנות ולא נמוחו צמצול מפני שלא היה נחל שוטף שהרי נתולל כל העול' כולו מים חצל צצ"ד קאמר שנימוחו דפריך התם מהיכן הציאה אותו ואיכא מ"ד שהציאה אותו מארץ ישראל ואע"פ שהיה גם שם מים כדפי' לעיל מ"מ כיון שלא ירד צה גשם שוטף ולא נפתחו עליה ארובות השמים נשארו צה האילנות ונשארו מקומות נשארו ונעקרו צמצול ומטרות עוון ואיכא מ"ד התם מג"ע הציאתו. ותמה הרמ"ן למ"ד מג"ע הציאתו היכן ידע נח כי קלו המים והלא לא נכנסו שם מי המצול וכתב אולי היו שעריו סגורים שלא יכנסו שם המים וכאשר קלו המים נפתחו שעריו: והגה עלה זית. פדף בפיה. דרז"ל שיהיה מרף שלה צקקה צמאמר פיה וי"מ לשון תלישה כמו וצבר צעד' מרפה דמתרגמין דתליש מן חיות צרות. וי"מ לשון צצירה כתרגמו תציר שהיה ניכר צו שקרעה אותו מן האילן כמו נטרפה אני' שאל"כ שמת מצאה אותו אף על פני המים. וי"מ כמו כל טרפי צמחה שהן העלים והם כפל מלה: (יז) צא מן התיבה. שלא ראה לצאת צלל רשות: (יט) למשפחותיהם יצאו מן התיבה. צצ"ר דורש למשפחותיהם ולא הם. י"מ שחזר על חי' ורמש דלעיל מיני' שהם יצאו למשפחותיהם פי' זכר ונקבה חצל לא הם נח וצניו שהם יראים עוד מן המצול ולא ראו לשמש עם נשותיהם עד שהצטיחם הקב"ה שלא יצא עוד מצול. וי"מ למשפחותיהם פי' להוליד תולדות ולעשות משפחות ולא הם שמתו מיד מחמת טורח שהיה להם צתיבה: (כא) ויאמר ה' אל לבו. פי' הרמ"ן שלא גילה הדבר לנביא צזמן ההוא עד שצא מרע"ה ונתן לו את התורה וגילה לו שצצילשהקריב נח קרבן עלה הרצון לפניו וגזר שלא להוסיף: בעבור האדם. כי צעבורו נענשו שאם לא חטא היו הם נלולים ואע"פ שהשחיתו את דרכם. ולא אסף עוד להכות את כל חי. חצל עיר או מדינה יכול להכות:

ט (ב) ומוראכם וחתכם יהיה על כל חית הארץ.

לפי שכבר הורגלו החיות עמהם צתיבה ולא היה להם מורא מצני האדם הונרכו ליה ומוראכם ומתכם: (ג) כל רמש אשר הוא חי. צכלל זה צמהמה חיה ועוף ורגים שכלם צכלל רמש: (ד) אך בשר בנפשו דמו. פירש"י צשר צעוד נפשו צו לא תאכלו הצשר הרי חצר מן המי ואף דמו לא תאכלו הרי דם מן המי ופי' הפסוק אך צנפשו וגם דמו לא תאכלו. וכ' הרמ"ן כפי הפשט אינו נכון ולפי המדרש אינו חמת שלא נטווו צני נחל' על חצר מן המי כדצרי חכמים ולא על דם מן המי כדצרי ר' חנינאל צן גמליאל. ופי' אך צשר צנפשו שהוא דמו לא תאכלו

פ'י הטור

נח

לד
על התורה

כי נפש כל צער דמו הוא: (ה) דמכם לנפשותיכם אדרוש. פ'י
 דמכם שהוא נפשותיכם אדרוש כי דם צער ננפשו הוא וכמהו וכל דם לא
 תאכלו לעוף ולבהמה שפירושו צעוף וצבהמה. ח"נ דם שהוא לנפש צכס
 אדרוש כי הדם הוא הנפש ורמזו כי על שופך דם האדם חייב מיתה ולא
 על דם האיברים שאין הנשמה תלויה בהם: מיד כל חיה אדרשנו.
 תמה הרמזין מה שייך דרישה צמיה והלא אין צה דעת ליענש וכתב אולי
 יהיה כן צענין דם האדם לצדו שכל חיה שתטרוף אותו תטרוף כי גורת מלך
 היא וזה טעם סקל יסקל כי איננו להעניש צעליו כי אפילו שור של הפקר
 חייב מיתה וזה כן צצני נח כצני ישראל ויהיה פ'י שופך דם האדם כל מי
 ששופך דם האדם צין חיה צין אדם שדמו נדרש או צצ"ד או צדיני שמים.
 ויתכן עוד כי יהיה פ'י מיד כל ח'י אדרשנו כמו כי לקחה מיד ה' שפי'
 כמו ציד ה' כלומר אף דמכם אדרוש ואנקום אותו ציד כל חיה כי אשלח
 צרועה כל חית הארץ וגם אנקום אותו ציד כל אדם שאשלח צו גם האדם
 ולא ינצל מהם ואולי הדרישה ציד החיה שתטרוף האדם כי כן שם טבעם.
 וסוד הענין כי צעת היצירה נתן לאדם את כל ידק עשב לאכלה ואמר
 הכתוב ויהי כן כי הוא טבעם ומנהגם ועתה כאשר אמר צאדם שיטחוט
 צעלי החיים והואם בטבע או צמנהג שיהיו צעלי חיים זה לזה לאכלה
 הולך לזנות שיהיו שאר צעלי החיים לצני האדם טרוף לשיניהם והם יראו
 מהם ולא יעורפו. ואמר ואך דמכם לנפשותיכם לרמות כי לא ידרוש דם
 חיה מיד חצייתה ח"כ נשאר צהם לטרוף זו את זו וזה טעם הזכירו איסור
 שפיכות דמים צבאן מפני היתר השחיטה שהיה מנהג לישפוך דם כי על
 דעת רבותינו צבר הוזהר אדח"ר צזה אצל מפני השחיטה הולך לומר התרתי
 לכם לשפוך דם כל חי זולתי דמכם שיהיה איסור לכם ולכל החיים שלא יהיה
 להם טבע לשפוך אותו. ומה שכתב כאן איסור שפיכות דמים מפני
 שהתיר כאן לשחוט בהמה וחיה יכול יהא מותר גם לשפוך דם האדם ת"ל
 כי צלם אלהים עשה את האדם: ואך את דמכם לנפשותיכם אדרוש.
 שלא תאמר כמו שמותר לשפוך דם בהמה מפני שהיא חיה על ידי האדם
 ח"כ אדם נמי שחיה ע"י עצמו יהא מותר להרוג את עצמו ת"ל אך את
 דמך לנפשותיכם אדרוש. ושמא תאמר כמו שמותר להרג את הבהמה
 כך אנו מותרים להם ת"ל מיד כל חיה אדרשנו: ואך את דמכם וגו'.
 יכול בשאלו שהרג את עצמו לשם שמים ת"ל אך יכול כחנני' מישאל ועזריה
 ת"ל אך. ומקשים מה צריך קרא לחנני' מישאל ועזריה והלא מק"ו נפקא
 כדאמרין מן הפרדעים ומתריצים דמק"ו לחוד לא נפקא דפריכא הוא דאיכא
 למיפרך מה לפרדעים שאינן מצווים שלא לחצול צענמם ומאך לחוד צלל
 ק"ו נמי לא נפקא אלא שאינו נענש אם מוסר עצמו למות לכך צריך ק"ו
 לומר שהוא חייב למסור עצמו על קדוש השם: (ו) שופך דם האדם
 באדם דמו ישפך. י"מ צאדם פ'י צצציל האדם ששפך דמו ישפך גם

לה פ'י הטור נח על התורה

דם השופך : (ו) ואחם פדו ורבו ושרצו בארץ . ולא צתיצה מגיד
 שאף הצהמות נאסרו צתשמים צתיצה ולכך לקו כלז ועורצ וחס : (ח) ויאמר
 אלהים אל נח ואל בניו אחו . פ' ע"י ציהם דצר להם כי הם לא
 הגיעו למעלת הנצואה שידצר עמהם : (יב) זאת אות הברית . פ'י
 הרמ"צן לכאורה משמע מן האות הזה שלא היה קשת צענן צמעשה צראשית
 ועתה צרא השם חדשה לעשות קשת צשמים ציום הענן חבל כאשר פדקדק
 צלשון הפסוק שאומר את קשתי נתתי צענן ולא אמר אני נותן צענן קשת
 כאשר אמר זאת אות הצרית אשר אני נותן משמע שכבר היה הקשת מששת
 ימי צראשית ועתה אמר שיהיה לאות וה"ק את קשתי אשר נתתי צענן
 מיום הצריאה תהיה מעתה לאות ציני וציניכם שכל זמן שארלנה אזכור
 כי צרית שלי ציני וציניכם ומלת קשתי תורה שהיתה לו קשת תחלה . ואם
 תשאל מה טעם צקשת להיותו אות הנה הוא כטעם עד הגל הזה וכן את
 צצב כצשות תקח מידי צעצור תהיה לי לעדה . כי כל דצר הנראה שיושם
 לפני שנים להזכירם ענין נדור ציניהם נקרא אות וכל הסכמה נקרא צרית
 וכן צמילה אמר והיה לאות צרית ציני וציניכם צעצור ההסכמה שימולו
 כל זרע אצרהם לעצדו שכם אחד . ועוד טעם צאות הזה כי הקשת לא
 עשאו שיהיה רגליו למעלה שיראה כאלו מן השמים מורים צו וישלח חצוי
 ויפינס צארץ חלא עשאו צהפך מזה להראות שלא יורו צו מן השמים וכן
 דרך הכלחמים להפך אותם צידם ככה כאשר יקראו לשלום למי שכנגדם .
 ועוד שאין לקשת יתר לכונן חנים אליו . ועל כרחנו נאמין לדצרי היוונים
 שאומרים כשמלהט השמש צאוויר הלח יהיה הקשת צתולה כי צכלי מים
 לפני השמש יראה כמראה קשת . ויש מפרשים טעם לאות מראה הקשת
 משום דכתב' ממראה מתניו ולמטה ראיתי כמראה אש וכוגה לו סצצ
 כמראה הקשת : (יד) והיה בענני ענן . מכאן שהשטן מקמרג צשעת
 הסכנה : (יח) וחם אבי כנען . פירש"י לפי שהפרשה עסוקה צשכרותו
 של נח שקלל חם ועל ידו נתקלל כנען ועדיין לא כתצ תולדות חם הולרך
 לומר שחם הוא אצי כנען . ור' אצרהם פ'י כי חם ראה והגיד לאחיו
 וכנען עשה לו רעה לא גילה אותה הכתוב וזה טעם אשר עשה לו צנו
 הקטן כי כנען הוא הקטן לחם כאשר ימנה אותם וצני חם טש ומלרים
 ופוט וכנען . וכתצ עליו הרמ"צן הנה עוצ ר' אצרהם דרכו צפשטי המקר'
 והתחיל להנצא שקרים והנכון צעיני כי חם הוא הקטן לנח וכנען הוא
 הצן הגדול לחם ומה שהזכיר אותו צאחרונה לפי שנמכר לעצד נתן לכל
 אחיו מעלה עליו וכשאירע המעשה הזה לנח לא היה לחם צן זולתי כנען
 ולכך נאמר וירא חם אצי כנען שלא היה לו צן אחר וכאשר חטא חם
 לאציו קלל זרעו שאם אמר ארור חם עצד עצדים יהיה לאחיו לא היה מקלל
 רק גופו כי הזרע שכבר נולד לו אינו צכללו ואולי לא יוליד ומה שלא לקח
 ממנו נקמתו כי מי יודע מה אחריו ע"כ קלל הצן שהיה לו ואם יוליד מאה

לו

על התורה

נח

פי' הטור

די היה שיקלל בנו הזכור וכל זרעו איתו וחטאו של חס שראה ערות אצו ולא נהג בו כבוד לכסות ערותו ולא עוד אלא שהגיד לשני אחיו בחוץ כ"ז כיון לפרסם הדבר צפני רצים להלעיג עליו ורזותינו ז"ל הוסיפו עליו בחטא. וי"מ לכך לא קלל חס לפי שהיה בכלל זרעה: (כ) איש האדמה. פירש"י אדוני האדמה כמו איש נעמי. והרמ"ן כתב כי איש נעמי הוא לשון אישות כמו איש ואשתו וכתב הוא איש האדמה כמו אנשי העיר צעזיל שהיה דר בכל האדמה ולא צעיר ומדינה שיתייחס אליה וכן איש שדה העומד שם כל היום תמיד. ו"נ צעצור שנתן לנו לעבוד האדמה לזרעה ולנמעה צעצור שמלאה שממה שכל נדל לדבר יקרא כן אנשי העיר הם יושביה אנשי דוד עצדיו. וי"מ איש האדמה גדול האדמה וראשה כמו גדעון בן יואש איש ישראל: (כא) ויחגל. משמע ע"י אחרים והיינו חס שהגיד לאחיו: בתוך אהלו. אלה כתב שנתגל בתוך אהל אשתו: (כב) ויגד לשני אחיו בחוץ. דרך לינות כמשחק באצו לכך צירף חס ולא קללו וכששמע כנען דברי לינות אצו כנחם הוא ועשה לו כאשר אמרו רז"ל למר סרסו ולמר רצעו: (כג) ויקח שם ויפת. פירש"י צעזיל שנתאמן צמורה וכו צניו לטלית של מזה. ולקמן צפ' לך לך פי' על פסוק חס מחוט ועד שרוך נעל שבזכות זה וכו צניו לתפילין ולינית. ויש לתרץ צודאי שם זכה לצניו לינית צעזיל השמלה ואינו יודע לאיזה מצניו תהיה וכשצא אברהם זכה זה לצניו בזכות חס מחוט ועד שרוך נעל: (כד) וידע את אשר עשה לו בנו הקטן. שתולין את הקלקלה צמקולקל שגם הוא שימש צתיצה דמלת וידע משמע שידע מעצמו. וצפרקי ר"ל וירא חס שראה מגולה ולא כסהו וגם לא עשה לו מאומה: (כו) ויהי כנען עבד למו. פי' ר' אברהם שיהיה כנען עצד לנו לאלהים ולשם אחיו כי הוא יכריחנו לעבוד האל וצניו פי' שיהיה עצד ליפת ולשם. וכתב הרמ"ן א"כ נח צא לקוב אויביו והנה ברך ברך שיהיה כנען עצד לאלהים. ורש"י פי' צרוך ה' אלקי שם שעתיד לשמור הצטחתו כו' והנכון צעניו שמתחלה קלל אותו שיהיה עצד עצדים לכל העולם ופי' עצד עצדים יהיה לאחיו היינו שם ויפת כי אחי אצו יקראו אחיו כמו כי נצפה אחיו ואחרי היותו עצד לאצו ולשם וליפת הרי הוא עצד לכל העולם. וצירף שם תחלה להודיע כי יהיה שם עובד אלהים ויהי כנען עצד למו פי' לזרעו של שם שהם רצים. ויתכן שיהיה למו חוזר גם לאחיו הזכרים וחוזר וצירף יפת צהרצת הגבול ושם צמכון אלהים ושיהיה כנען עצד לשניהם. והנה העצד כנען לשם שני פעמים רמז שינחול ארצו וכל אשר לו כי מה שקנה עצד קנה רצו. ונכתבה זאת הפרשה להודיע כי בחטאו היה כנען עצד עולם וזכה אברהם צארנו וכתב ענין היין להודיע כמה צריך אדם להתרחק ממנו שנכשל בו נח שהיה צדיק תמים. וי"מ לפי שקלל כנען להיות עצד אמר צרוך ה' אלהי שם כלומר שהוא אדון ואדוני של שם שהוא בן חורין ואין לו אדון אחר זולתו:

לז פי' הטור נח על התורה

י (א) ויולדו להם בנים אחר המבול . פי' אע"פ שהיו ראויין להוליד קודם המבול כגש הקצ"ה מעיינס ולא הולידו עד אחר המבול כדי שלא לאבד זרעם במבול או שיצטרך להגיל רצים צתיבה : (ב) בני יפת . התחיל ציפת כי יפת הוא הבכור ואחריו חם שרעה לאחר תולדות שם לקרב שתי הפרשיות בתולדותיו כי יש להאריך בתולדות אברהם : (ה) מאלה נפרדו איי הגוים . פי' הרמ"צן בני יפת יושבי איי הים והם נפרדים כל אחד ואחד מצניו צאי א' לצדו והם רחוקים ארצותם זו מזו כי הוא צרכת אציהם יפת אלהים ליפת ולכך כתב צהם מאלה נפרדו אצל בני חם כולם קרובים יושבי הארצות לכך אמר ויהי גבול הכנעני מזידון וגו' יאמר בארצותם לגוייהם וכן צבני שם . וסיפר הכתוב כל זה להודיע יחום אברהם שהוא משם ותולדות חם להודיע לעמים שזכה אברהם בארצם וסיפר ציפת והפלגה להודיע סבת שנוי השונות ופזורים צקנאי הארצות צזמן מועט אחר אדם הראשון ועוד להודיע חסדי השם ושמרו את הצרית לנח כי לא כלה אותם . והרב אמר צמורה הנצוכים כי זה אמת לשומעים צחדוש העולם וגם זה אמת כי אברהם אצינו לוח את צניו ואת ציתו אחריו ויעיד להם על נח וצניו שראו המבול והיו צתיבה והנה הוא עד מפי עד צכל ענין המבול ועוד שלישי על היצירה כי נח ראה אדם הראשון ואברהם ויחזק ויעקב ראו שם העד צמצול ויעקב מגיד כל זה ליורדי מצרים גם לפרעה ולנשי דורו והאנשים צכל דור יודעים מאצותם ד' וה' דורות מגידים מעשיהם ותולדותם : (ז) ובני כוש סבא וחווילה . כל אלה היו ראשי אומות וצני רעמה היו שתי אומות אצל נמרוד לא היה לאום ע"כ כתוב אחריו כן וכוש ילד את נמרוד ולא אמר וצני כוש נמרוד סבא וחווילה אצל פוט לא היה לגוי אחד ולא היה ממנו אומות כמצרים וכנען על כן לא החזירו הכתוב . גם צמגוג ומדי ותוצל ומשך ותירם לא הזכיר משפחו' בתולדותם וכן צבני שם עילם ואשור ולוד לא הזכיר להם תולדות כי כל א' היה לגוי אחד צארץ ולא הוליד אומות שונות : (ח) הוא החל להיות גבור בארץ . פירש"י להמריד כל העולם כולו על הצ"ה אע"פ שכבר הוחל צימי דור אלוש . כתב הרמ"צן שזה התחיל אחר המבול : (ט) הוא היה גבור ציד . פירש"י דד דעתן של צריות צפיו ומטען למרוד צמקום . ור' אברהם פי' הפך הענין על דרך הפשט כי הוא החל להיות גבור על החיות לצוד אותם ופי' לפני ה' שהיה צונה מזנחות ומעלה חיות לעולה לפני ה' . וכתב הרמ"צן ואין דבריו נראין כי הוא מלדיק רשע כי רצותינו ידעו רשעו צקבלה והכחון כי הוא החל להיות מושל בצבורתו על אנשים כי עד ימיו לא היו מלחמות ולא מלך מלך וגצר תחלה על אנשי צבל עד שמלך עליהם ואח"כ ילא אל אשור וזהו שאמר ותהי ראשית ממלכתו צבל ומן הארץ הביא ילא אשור ופי' ילא אל אשור כי אשור מצני שם היה כמו וילא חרר הדד ועצר ענמונה וספר

לח

על התורה

נח

פי' הטור

עוד צגבורתו כי היה גבור ליל ללוד חיות ולהתגבר עליהם ואמר לפני ה' להפליג שאין תחת כל השמים כמוהו צגבורה וכן ותשחת הארץ לפני האלהים כי כל אשר לפניו צארץ נשחת כענין ונכרת הנפש היא מלפני כי כל מקום הוא לפניו: (יג) ומצרים ילד • הזכיר למרים תולדותיו ולא הזכיר לו מושציו כמו שהזכיר לאחרים כי צצני יפת הזכיר איים וצצני כוש ארץ שנער וצצני כנען הזכיר תחומי ארלס וכן צצני שס והטעם כי מרים מושצו ידועה שהיא נקראת על שמו והיו כל צניו יושבי' באחד סצציות מרים ושם ארלס ג"כ בשם כי בן מינו לפתרום ארץ פתרום והיא מכלל מרים דכתיב ונתתי יראה צמרים והשמותי את ארץ פתרום וכן לוד וכל הערצ סצציות מרים ושם ארלס שיה וכן פלשתים ארץ פלשת: ור' אצרהס אמר כי אלה שמות המדינות וכל מדינה משפחה אחת ועל כן כולם לשון רבים והראי' הגמורה אשר ילאו משם כי זה ירמוז למקום. והרמ"צן כתב ועל דעתי בדרך הפשט היו כסלוחים יושבי עיר ששמה כן והיתה מכלל ארץ כפתור אשר שם כפתורים אחיהם וילאו משם הכפתורים אשר הם מורע כסלוחים והלכו להם לתור מנוחה והניחו הארץ לאחיהם וכצטו להם ארץ ששמה פלשת ונקראו אח"כ פלשתים על שם הארץ והוא מה שכתוב כפתורים היואלים מכפתור השמידום וישצו תחתם והם מצני כסלוחים יושבי ארץ כפתור: (טו) וכנען ילד את צידון בכורו. אלו עשרה עממין צני כנען שניתנו לאצרהס אצניו כי כל זרע כנען נמכר לעבד עולם אלא שנתחלף שם צרוס צימי אצרהס כי צכאן נכתבו צסם שקראס אציהס ציוס הוולדס ואחר שנפרדו צארנותס לגוייהס נקראו צשמות אחרים ואולי העלו להם שם על שם הארץ אשר ישצו צה כמו מרים שנקראו כולם על שם הארץ כמו שפירשנו או שהולידו הערקי והסיני משפחות ונכרתו מהם וצניהס היו קני וקניו והיו לראשי צתי אצות ונקראת האומה צשםם וקראס צסם שהיה להם צימי אצרהס צמתנתו. וראי' לדבר כי החוי הנזכר צמתנתו של אצרהס אצניו והוא היה מהם שנאמר ונשל גויס רציס ממך החתי הגרגשי והאמורי והכנעני והפריזי והחוי והיצוסי שצעה גויס. ומונה הכנעני עם צניו ואינו מונה רק עשרה כי אחד מצניו לא גבר כחיו ונקרא עם אחיו צסם אציו ויתכן שהיה צידון צבורו נקרא כנעני עם אחיו מאחר שלא היה לגוי ואל יקשה עליך ארץ פלשתים שהיתה לאצרהס שנאמר גור צארץ הזאת כי לך ולזרעך אתן את כל הארנות האל והם מצני מרים כי הכתוב אמר לכנעני תחצו חמשת סרני פלשתים כי כצטו מקנת ארץ פלשתים וישצו צה. וצכאן תראה כי גצול הכנעני צידון צואכה גרה עז עזה ואלה ערי פלשתים כי אצמלך מלך גרר לעזה לעצתי וצידון לפלשתים דכתיב כל צידוניס אחני אוריפס מפני צני ישראל ואולי כל שאר ארץ פלשתים לא היתה לישראל רק חמשת סרניהס. ודע כי ארץ כנען מאז היתה לגוי היתה ראזיה לישראל והוא חבל נחלתס שנאמר צהנחל עליון גויס וגו'

ינז גבולות עמים למספר בני ישראל חבל נתנה הקב"ה צעת הפלגה לכנען מפני היותו עבד לשמור אות' לישראל כאלה המוסר נכסי צן האדון לעבדו עד שיגדל ויוכה צנכסים ובעבד: (כא) ולשם יולד גם הוא - צשצני שליח תולדות שם וספר תולדות אחיו הקטן ממנו כאלו לא היו לו צנים אמר גם הוא: אבי כל בני עבר. שהוא חצי כל יישובי עבר הנהר שהוא מקום יחוס של אברהם: אחי יפת הגדול. דרך הכתוב לייחס הקטן אלל הגדול בצמים ולא אל הכולד אחריו וכן מרים הנביאה אחות אהרן וטעם להזכיר כלל לומר כי אחיו הנכבד שיה אליו צכודו להגיד שלא ליחור אותו מפני מעלת חס עליו. והכראה צעיני שהגדול הוא תאר לשם כלומר שהוא אח הגדול של יפת כי חס קטן מכול' אע"פ שהקדימו לו וכן בכל מקום התואר למדובר צו כגון ישעיהו צן אמוץ הנביא חנני' צן עבור הנביא:

יא (ב) בנסעם מהרם. פירש"י שהיו יושבים שם כדכתי' למעלה

ויהי מושבם ממשל צואכה ספרה הר הקדם ונסעו משם לתור להם מקום המחויק אותם ולא מלאו אלא שנער. וכחצ הרמ"צן כי לינו נכון כי תולדות שם לצדו ישבו שם ולמה יחס הפלגה אליהם ולא לבני חס ויפת והם רצים מהם ועוד שמושבם היה צארנותם כי לא צלו צני יפת מאי הים אל הצקעה אלא שבהפלגה הפינס ד' על פני כל הארץ ואז הושוו לארנותם צגוייהם. ור' אברהם אמר כי הרי אררט צמורת ויפה אמר כי צמורת קרוצים לאשור כדכתיב והמה נמלטו ארץ אררט ונה צרדתו מן ההר נתיישב צארנות ההם הוא ותולדותיו וכאשר רצו נסעו משם אל הצקעה הזו ולכשי הצקעה הזו על קצלת רבותינו מורדים צצוראם היו. ורודפי הפשט אומרים שלא היה דעתם אלא שיהיו מחוצרים יחד כי הכתוב גלה דעתם פן נפוזן ולא ספר עליהם דבר אחר ואם כדצריהם היו טפשים איך תהיה עיר אחת ומגדל אחת מספיק לכל בני העולם שמהל היו חושבים שלא יפרו וירצו וזרע רשעים נכרת. חבל היודע פי' שם יצא כוונתם ממה שאמרו ונעשה לנו שם וידע כמה השעור שיזמו צמגדל לעשותו ויצן כל הענין כי חשבו מחשבה רעה והעונש שצא עליהם להפרידם צלשויות וצארנות מדה כנגד מדה כי היו קוללים צנמיעות והנה חטאם דומה לחטא אציהם ושמא צשציל זה דרשו אשר צנו בני האדם אמר ר' צרכי' וכי בני חמריא או צני גמליא אלא בני אדם קדמאה וכו'. והסתכל כי בכל ענין המצול הזכיר אלהים וצכל ענין הפלגה הזכיר השם המיוחד כי המצול צעבור השחתת הארץ והפלגה שקיננו נמיעותיו והנס ענושים צשמו הגדול זה טעם הירייה וכן צמדת מדחם והמשכיל יצן: (יא) ויחי שם וגו' ויולד בגים וכנות. ולא כתיב צהו וימת כמו צעשרה דורות הראשונים והטעם כי הראשונים מתו ונימוחו ואצד זכרם לכך הזכיר צהו מיתה אלא שקשה מנת שהיה משתיתו של עולם ועל ידו נתקיים העולם ונאמר צו וימת ונריך לומר כיון שהזכיר

נראשונים מיתה מטעם דפרישית הכיר גם צנת כיון שהיה מהם. וי"ע אנצ
 שאמר מיתה צלם וכו' הולך לומר מיתה כי היה הראשון שמת ונקנסה עליו
 מיתה אמר גם כן צבל עשרה הדורות: (בח) וימת הרן על פני תרח
 אביו. י"ע לפי שעד הימים ההם לא מתו הצנים צחיי אציהם כי אם פלג
 שנפלגו ימיו ומת צחיי אציו וכמוהו ויכהן אלעזר ואיתמר על פני אהרן
 אציהם: בארץ מולדתו באור כשדים. פי' הרמ"ג שזה חוזר על
 הרן לצד אצל אציהם לא נולד צאור כשדים כי אצותיו צני שם היו וכשדים
 מלרנות בני חס והכתוב אומר ויגד לאצרים העברי ולא אמר לאצרים הכשדי
 וכתוב צעבר הנהר ישבו אצותיהם מעולם ומלת מעולם תורה כי משם תולדותם
 מלו. וכתוב ולקח את אציהם את אציהם מעבר הנהר ורמיה לצד כי נחור
 צמרן הים ואם היה מקור תרח אור כשדים צארץ שנער והכתוב ספר צלמתו
 מלור כשדי' לא לקח אתו רק אציהם צנו ולוט צן הרן צן צנו ושרי כלתו אם כן
 היה נחור נשאר צארץ כשדים אצל צלמת ארץ מולדתם ארץ ארם הוא צעבר
 הנהר והיא נחלת אצותיו שהכתוב אומר צצני שם ויהי מושבם ממשל צואכה
 ספרה הר הקדם והוא שם כולל דכתיב צארנותם לגוייהם וכתוב מן ארם
 ינחני צלק מלך מואב מהררי קדם והנה הוא ואצותיו מן הארץ הוא מעולם.
 ומלינו צתלמוד כי אציהם נחש צכותא וזאת העיר אציהם צארץ כשדים
 דכתיב ויצא מלך אשור מצבל ומכותא ומעזה ומחמת וכת' ואנשי צבל עשו
 את סכות צנות ואנשי כותא עשו את נרגל. אצל יראה כי הוא עיר צעבר
 הנהר צארץ ארם נהרים דכתיב וילך אל ארם נהרים אל עיר נחור שהוא
 חרן ועוד חקרנו וידענו ע"פ תלמודים רבים שהיו יצני הארץ הוא כי
 כותא עיר גדולה צין חרן וצין אשור רחוקה ממדינת צבל וציה וצין חרן
 כמו ששה ימים אצל היא נכללת צעבר הנהר צעבר היתה צין ארם נהרים
 וצין נהר פרת גבול ארץ ישראל וצין מדקל ההולך קדמת אשור אלא כך
 היה הענין שתרם הוליד צניו הגדולים אצרים ונחור צעבר הנהר ארץ אצותיו
 והלך לו עם אצרים אל ארץ כשדיט ושם נולד צנו הקטן הרן ונשאר נחור
 צנו צעבר הנהר ומה שאמר צארץ מולדתו צאור כשדים על הרן לצד אומר
 כי שם מולדתו של הרן לצדו והענין זה המקובל נמלא ג"כ צספר קדמוני
 האומות כמו שכתב הרצ צמורה הכזוכים כי הזכירו צספר עצות הנצטיה כי
 אציהם אשר נולד צכותא חלק על דעת ההמון שהיו עובדים לשמש ונתן המלך
 אותו צצית הסוהר והרן עמהם צתוכחות ימים רבים שם אחר כן פחד
 המלך שיסחית עליו ארנו ויסיר צני אדם מאמונתם וגרש אותו אל קנה
 ארץ כנען אחר שלקח את כל הונו והנה על כל פנים מקום האול צארץ
 כשדים ונעשה גם לאציהם אציו או גם נסתר שנתן הקצ"ה צלג המלך
 שלא ימיתנו והולילו מצית הסוהר שילך לנפשו או גם מפורסם שהשליכו
 לכצן האם ונילל כדברי רבותיו ואל יפתה אותך ר' אציהם צקושיותיו
 שאומר שלא ספר הכתוב זה הצלל כי עוד אתן לך רמיה ומעם צזה אצל

מא פי' הטור נח על התורה

הגוים ההם לא הזכירו זה לפי שהם חולקים על דעתי והיו חושבים בנסו שהוא מעשה הכשפים כענין משה רבינו עם המזרים בתחלת מעשיו ומפני זה עוד לא הזכיר הכנס הזה כי היה צריך להזכיר דברי החולקים עליו כאשר הזכיר דברי חרטומי מזרים ולא נתבאר דברי אברהם עמם כאשר נתבאר דברי משה רבינו צפוף והוא שאמר הכתוב אשר הולאתיך מאור פשד' כי מלת הולאתיך מלמד על נס כי לא אמר אשר לקחתיך מאור כשדים אלא הולאתיך שהולא ממסגר אסיר כמו אשר הולאתיך מארץ מזרים ואמר לתת לך את הארץ הזאת לרשתה מעת הולאו אותי מאור כשדים היא הרצון לפניו ית' שיגלנו ויתן לנו את הארץ ההוא ומעת שניצל כשדים היה צלצו וצלצו אצו ללכת אל ארץ כנען כדי להתרחק מאור כשדים מפני פחד המלך וצאו עד חרן אשר שם משפחתם ולצותיהם מעולם וישבו שם ימים רבים ושם נצטוה אברהם מה שעלה צלצו ללכת אל ארץ כנען ועצו את אצו ומת שם בחרן והוא הלך עם אשתו ולוט בן אחיו לארץ כנען. והוא שאמר הכתוב וזקח את אביכם את אברהם מעבר הנהר ואלוץ אותו בכל ארץ כנען כי צעבר הנהר נצטוה צוה ומשם לקחו והוליו בכל ארץ כנען. והנה על דרך דעת רבותינו יהיה אור כשדים פפשומו מלשון חמותי ראיתי אור ואמרו וילאו אתם מאור כשדים ותרם לא ילא מן הכספן אבל אצום הוא עיקר. או המקום נקרא כן צעבור הכנס כמו ונתצברה וצמסה וצקצרו' הסלחה חולתם וירמוז הכתוב כי צלאת אברהם מן הכספן צרחו להם משם כולם. ופי' צאורים כצו ה' על דעתי בדבריהם כי הם ההרים הצוהים ששם עושין אורות ומשיאי משולות להודיע החדשות מה צמרחקים כאשר אמר צאיי הים שם ה' אליה ישראל והענין שיודיעו בכל העולם הכנס והפלא הנעשה להם לכתוב השם וכן מאורת אפשוני החור שלו ששם אורו חמימותו הגדול כמו שקורא אותו שרף: (לא) ויצאו אחם מאור כשדים. פירש' וילאו תרם ואצום ולוט ושאר וקשה לי היאך תולה העיקר צטפל ועוד לפי דבריו למה צלל אצום אס תרם כי לא היה עיקר אלא תרם שהוא לקח לאצום ולוט ושרי והיה לו לומר וילאו תרם אס. והרמ"ן פי' צעבור כי אצום ככד מצו וההולכים צענתו וצעבורו הלכו אמר הכתוב וילאו אסם אע"פ שאמר הכתוב ויקח תרם כי צעבור שהי' אצום מכד את אצו והלך אחריו אמר ויקח תרם אבל לוט ושרה צעבור אצום הלכו אסם כי גם אחרי שנפרד אצום מצו הלכו ע"כ. וצריך להוסיף ולפרש דבריו והיה ראוי לומר וילכו אתו אלא צטפלו כצו אצו תלה היציאה צטפלו: (לב) וימת תרם בחרן. פירש' כשילא אצום נשאר משנות תרם הרבה ולמה הקדים הכתוב מיתתו ליציאת אצום שלא יאמרו לא קיים אצום כצו שהניחו וקן והלך לו לכך קראו מת. וכתב הרמ"ן ואני תמי' על דבריהם שזה מנהג בכל הכתוב לספר חיי האב והולידו הצן ומיתתו ואמר כך מתחיל צענין

מב על התורה נח פי' הטור

הגן והנה נח וסם. צנו עדיין היו חיים צימי אצרהם שנים רבות וכתב צהם
 רימת ויתכן שדרשו כן מפני ששינה הכתוב צתרח סדר הפרשה כולה כי
 צהם ותולדותיו לא הזכיר הכתוב מיתתו אחר וכלל השנים וצכאן חזר
 ותפש סדר רראשון שכלל ויהיו כל ימי תרח וימת כאשר עשה צדורות
 ראשונים והוסיף עוד להזכיר מקום המיתה שהיה צחרן מקומו של אצרהם
 ולכך דרשו שעשה כל זה להודיע שהי' אצרהם צמיתתו. אי נמי צעבור
 שכבר התחיל צענין אצרהם וסיפר שילא עם אציו מאור כשדים ללכת
 ארצה כנען חזר ואמר ויהיו כל ימי תרח וימת תרח צחרן זה קשה צענייהם
 שלא סדר חייו ומיתתו על הסדר. אשר דרשו שהרשעים צמייהם קרויין
 מתים תימה היא צעניי שכבר דרשו מפסוק ואתה תצא אל אצותיך צשלוס
 צצרו שיש לאציו חלק לעוה"צ ואולי כוונתם שעשה תשובה צעת מיתתו
 אצל ימיו כולם היו צרשע והי' קרוי מת ולשון רש"י משמע כן שכתב למדך
 שעשה תרח תשובה. או יש לו חלק לעוה"צ שדרשו חכמים ר"ל צזכות צנו
 והיא הצטורה שהוא לא היה יודע עד שנתצטר צכך צעת שאמר לו ואתה
 תצא אל אצותיך צשלוס:

לך לך

יב (א) ויאמר ה' אל אברם לך לך. פירש"י להנאתך ולטובתך. אע"צ

דחשיב ליה אחד מעשרה נסיונות אמר לו הקב"ה דלטובתו הי' דמ"מ
 טלבונו מארץ מולדתו היה נסיון. וכתב הרמ"צן אינו דורש להנאתך
 מכפל הלשון כי כן דרך צכל מקום כמו הגשם חלף הלך לו אלהה לי אל
 הגדולים אצל רצותינו עשו מדרש צמה שכתוב ועשית לך ארון עץ עשה
 לך חנוורות כסף צעבור שאין המלאכה שלו והיה ראוי שיאמר כמו צמשכן
 זאת המשכן תעשה: כמארצך וממילדתך ומבית אביך. אחרון
 אחרון קשה מארצך שקשה על האדם לנאת מארצו וממולדתך שקשה יותר
 ומצית אציק שקשה יותר: אל הארץ אשר אראך. וזה קשה נ"כ
 על האדם להחזיק צדרך ואינו יודע אנה ילך והכל היה קל צענינו לאהבת
 המקום. פירש"י והלא כבר ילא משם עם אציו עד צצא לחון אלא כך
 אמר לו הקב"ה התרחק עוד מצית אציק. ור' אצרהם פי' וכבר אמר
 בשם לאצרהם לך לך מארצך כי זה הדבר היה צעודנו צחור כשדים וסם
 ציובו לעזוב ארצו ומולדתו וצית אציו אשר שם. וכתב הרמ"צן וזה אינו
 נכון שאם כן היה אצרהם עיקר הנסיעה מצית אציו צמאות האלהים ותרח
 אציו צרנון נפשו הלך עמו והכתוב אמר ויקח תרח את אצרם צנו יורה
 כי אצרם אחרי אציו וצעלתו הלך אל ארץ כנען ועוד הכתוב שאומר
 ויקח את אציקם מעצר הנהר היה ראוי שיאמר ויקח את אציקם מאור
 כשדים ועוד כי אצרהם צצוותו על אליעזר לקחת אשה לצנו אמר כי אל